

EVENTUS PRO COLLEGIS

ČASOPIS STUDENTŮ
ÚSS PDF UHK

22.
VYDÁNÍ

DUBEN
2021

Úvodník

PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Identita

Název úvodníku jsem si vypůjčil z názvu Fukuyamovy knihy ne náhodou. Odpovídá totiž ladění článků v tomto čísle.

Identita jedince se tvoří v průběhu našeho života a vliv na její zpevňování má celá řada faktorů. Mezi ně samozřejmě patří vliv rodiny. Obvykle máme tendence (i v případě socializace) poukazovat na vnější vlivy – to jak nás rodiče vychovávají, jakým jdou příkladem, co se od nich učíme nápodobou a imitací. Méně akcentujeme, že člověk je především svobodnou bytostí a svobodu uplatňuje prostřednictvím volby – svobodné, své vlastní volby.

Volbu konáme na základě mravních předpokladů. Morálka je tedy základem tvorby identity. Vždyť na základě čeho rodiče vštěpují svým dětem způsoby sebepřijetí?

Ve zmíněné knize je citován výrok Martina Luthera Kinga ml.: „Měl jsem sen, že jednoho dne budou mé čtyři malé děti žít v národě, kde je nebudou hodnotit podle barvy kůže, ale podle jejich vlastností.“ Fukuyama dodává: Jinými slovy podle morální volby učiněné na základě jejich vnitřních já, nikoli podle vnějších rysů.

Lze říct, že identita je živena touhou po společenském uznání.

Utváření identity, způsoby jejího naplňování a směřování, zodpovědnost naše vlastní a společenská za volby v tomto nekonečném procesu je možné hledat v každém článku tohoto čísla. Přeji úspěšné hledání a nalézání identit.

Obsah

Distanční výuka očima patologů	5
Manželství	10
Resilience rodiny	15
Rozdíly ve výchově dítěte v tradiční a postmoderní společnosti	25
Transformace intimity od homo sapiens až po homo digitalis.....	35
Problémy českých rodin.....	47
Vliv feminismu na roli otce v rodině 21. století	55
Partnerská nevěra	67
Vliv domácího násilí na dítě	87
Rozvod a jeho příčiny	100
Postavení romské ženy ve společnosti a v rodině	108

Distanční výuka očima patologů

Michaela Křečková, Jiří Drtina

Drazí kolegové, drahé kolegyně,

v těchto časech nám vrcholí zimní zkouškové období. Pro nás všechny se jednalo o mimořádný zážitek, když jsme dostali možnost se po dlouhé době opět stavit na univerzitě. Neboť tento semestr byl pro nás všechny zcela unikátní. Splnil se nám totiž dětský sen, kdy jsme si přáli nemuset vstávat ráno do školy a výuku si „odbyt“ z pohodlí postele. Jestli bychom tento sen chtěli snít i nadále, se podíváme později. Nyní si pojďme zavzpomínat, jak to vlastně celé začalo.

Vše začalo již na konci roku 2019 v daleké Číně. Zatím co u nás vrcholila horečka způsobená vánočními nákupy, v čínském městě Wu-chan začala propukat horečka ze zcela jiného důvodu. Důvodem nebyly obrovské nákupy, ale naopak mikroskopičtí tvorové. Na počátku nového roku se situace na východě dále zhoršovala a nejenom tam. Virus, který v následujících měsících bude znám jako covid-19, se rozšířil do zbytku světa. Tady u nás jsme si v té době v rámci zkouškového období postupně pěstovali závislost na kofeinu nebo přemýšleli, kolik stránek učiva je možné se naučit za jednu noc, a rozjímali, zda jít na zkoušku, nebo jít zkusit konkurs na pracovníka v McDonaldu. Přesto jsme s různou úspěšností toto období dokončili a s novým zápalem se vrhli do nového semestru.

Pak to ale přišlo. To, co bylo pro nás, do té doby, zcela nepředstavitelné. Bylo rozhodnuto, že my, studenti vysokých škol, již nebudeme na univerzitu docházet. Optimisté mezi námi odhadovali uzavření škol na týden, maximálně na dva. Cha, cha. Naopak pesimisté věřili

v návrat až za měsíc. Cha, cha. Čas plynul, dny a týdny ubíhaly, a přesto jsme byli stále doma. Mnozí z nás, přes rozdílné odborné zaměření, usedli k šicím stojům, šijíc ochranné roušky nejprve pro sebe a svoje blízké, později i pro nemocnice a další potřebné instituce. Mezi stříháním látek a šitím jsme objevovali krásy mailové komunikace s vyučujícími, využívání online knih a přivykání nové módě rouškové. I přes nejistotu se naše naděje vyplnili a vstoupili jsme do zkouškového období letního. Někteří, kterým se po univerzitě stýskalo nejvíce, využilo možnosti a na jednotlivé zkoušky šli dvakrát až třikrát.

Všichni jsme vstupovali do nového akademického roku s optimistickou vyhlídkou klasické výuky. Někteří nevěřili už tomu, že se vůbec setkáme napřímo v posluchárnách. Pesimisté. Na univerzitu jsme pochopitelně nastoupili a studovali. Přesně jeden týden. Poté jsme byli opět přesunuti do bezpečí svých obývacích pokojů. Aby se neopakovala situace z předchozího semestru, neboť stereotyp není žádán, obdrželi jsme novou výzvu. Online výuka. Výzva, která byla určena jak nám studentům, tak i našim ctěným vyučujícím. Někdo výuku přes virtuální prostředí odsuzuje.

Já si to nemyslím. Online výuka nám všem poskytuje informace, jež bychom jinak nezískali. Kromě vědomostí, které nám předali vyučující, jsme také získali poznatky o tom, která studentka má problémy s přítelem, kdo se objednával k doktorovi, nebo kdo, zcela asertivně a akademicky, vyřizuje telefonicky reklamaci. Jeden by až nevěřil, co křehká, kultivovaná dívka, dokáže využít za odborné termíny, když se snaží zprovoznit připojení k hodině a nepostřehla zapnutý mikrofon.

Kromě nových zážitků, jako je poslouchání/neposlouchání přednášek z prostředí postele, nám online

výuka přinesla i zcela nový pohled na výuku, nejenom na univerzitách, ale na všech stupních vzdělávání. Co nám tato forma výuky přinesla a co nám naopak sebrala? Chtěli bychom v tomto režimu pokračovat dále, nebo jsou „patologové“ těmi, kteří se chtějí vrátit do školních poslucháren? Na tyto otázky si nyní odpovíme na základě výzkumného šetření provedeného na naší katedře.

V rámci našeho „mini“ výzkumného šetření jsme se zaměřili na studenty oboru Sociální patologie a prevence, kteří studují prezenčně, respektive v současné době neprezenčně prezenčně. Celkem se vyplňování našeho dotazníku zúčastnily všechny ročníky, a to poměrně v hojném počtu, celkem 54 studentů a konkrétně: 1. ročník – 33,3 %, 2. ročník – 51,9 % a 3. ročník 14,8 %, z čehož bylo 92,6 % žen a 7,4 % mužů.

Distanční výuka je velmi specifická forma výuky a málokomu může vyhovovat. Zároveň si myslím, že tato forma výuky pro někoho může být pohodlnější, jelikož vstávat 5 minut před přednáškou, být v pyžamu v posteli a dát si dobré kafe, je dost fajn. Ze všech dotazovaných 48,1 % uvedlo, že distanční forma výuky jim vyhovuje. Je dobře, že skoro polovině studentů distanční výuka vyhovuje, ale musíme si také uvědomit, že vše není růžové, tak jak se zdá, a i tady najdeme známého „černého Petra“.

Zaměřili jsme se na několik jevů, které mohou ovlivňovat naši psychiku, ale zároveň i náš osobní život. Například pro nás dobře známá prokrastinace. Jojo, prokrastinace, taková „mrcha“ ve studentově každodenním životě. Každý určitě zažil situaci, kdy si řekl: Času dost, to teď dělat nebudu“ a pak seminární práci odevzdával ve stresu za minutu dvanáct. 75,9 % dotazovaných uvedlo, že v rámci distanční výuky se v jejich životech prokrastinace prohloubila.

V závěsu za prokrastinací, jsou nejvíce zvýšenými jevy u studentů v distanční výuce únava (73,4 %), stres (61,1 %), úzkost (42,6 %) a agrese (20,4 %). Pouze 13 % nezaznamenalo žádný zvýšený výskyt negativních jevů.

Distanční výuka souvisí také s tím, že jsme věčně doma a podle ostatních nic neděláme a jen sedíme za počítačem. I já jsem se setkala s těmito názory a s nimi spojenými hádkami. Tudíž to byl impuls z mé strany se zeptat i ostatních, jak to doma mají. A upřímně nevím, zda můžu říct, že jsem ráda, že nejsem jediná, která tuto situaci zažila, nebo být smutná, jelikož 38,9 % dotazovaných zaznamenalo napětí a neshody v rodině či partnerském vztahu kvůli této formě výuky.

V současné nelehké době, kdy distanční výuka je pouze jedním malým článkem všech svobodu omezujících opatření v naší společnosti, bychom měli s rodinou či partnerem / partnerkou držet pospolu a navzájem se podporovat. Zároveň v návaznosti na opatření zažíváme větší nudu v našich životech, a i to se může obracet na vztah s rodinou a partnerem/partnerkou. Konkrétně 61,1 % studentů, zažívá v distanční výuce a této době větší nudu.

Co nějaké tipy jak si zvednout náladu a zahnat nudu v této době? Za nás rozhodně procházka v přírodě, kam se přestěhovala většina populace za únikem od rizikového sociálního kontaktu, zahrát si společenské hry (v době karantény doporučujeme rodinnou verzi Přežít), číst knihu, poslouchat hudbu anebo prostě být sám, protože být chvíli sám a tvořit si vlastní svět je naprosto přirozené a to, že si povídáme se zvířaty a rostlinami je zcela v pořádku. Problém nastává ve chvíli, kdy vám začnou odpovídat zpátky. A konečně přichází čas na otázku, zda chtějí „patologové“ zachovat distanční výuku i po skočení

koronavirové krize. Zde jsou výsledky naprosto identické, aneb jak se říká, je to 50 na 50.

Závěrem? Máme potřebu zmínit velmi oblíbené a známé moudro: „*Život je jako bonboniéra, nikdy nevíš, co ochutnáš*“. Nikdy nevíme, co si na nás život přichystá, jaký „bonbon“ ochutnáme, ale to, jak nám bude chutnat, je pouze na nás. Zda si distanční výuku na nás studenty připravil život nebo jsme pouze loutkami v tomto nafouknutém divadle a loutkaři si s námi hrají, je na názoru každého z nás. Kdo ví.

Všem přejeme hodně štěstí v distančním studiu a snad se brzy setkáme osobně na několik točených.

Manželství

Monika Večeřová

Dle sociologického slovníku je manželství „*obvykle spol. uznaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny*“ (Petrusek a kol., 1996, s. 590).

Manželství je jednou z nejstarších sociálních institucí. Vychází z křesťanské tradice a tento svazek je nezrušitelný. Rodina měla především funkci uspokojení sexuální potřeby a plození dětí (Možný, 2002, s. 99).

Sňatek tedy můžeme chápat jako rituál, který je potvrzen světskými nebo církevními autoritami. Mimomanželský vztah toto potvrzení sice postrádá, ale společnost ho akceptuje. Je nutno také podotknout, že dnešní společnost klade důraz na rovnost pohlaví, seberealizaci a individualitu, což je s tradičním manželstvím těžko slučitelné. To má vliv na to, že se sňatky odkládají na pozdější věk a redukuje se i počet dětí (Rabušic, 2001, s. 204). Jedním z mnoha důvodů, proč manželských párů ubývá, je, že ženy začaly být ekonomicky soběstačné. Už nejsou závislé na svých manželech, kteří zabezpečovali celou rodinu. Nepotřebují hledat muže, který by jim zajistil lepší společenský a majetkový status. Díky rovnoprávnosti jsou schopny toto vše zabezpečit samy (Možný, 2002, s. 106).

Myslím, že ženy jsou emancipovanější a přemýšlí nad otázkou, zda manželství či zakládání rodiny by nebrzdilo jejich kariérní růst.

V dobách socialismu bylo pro mladé lidi výhodné uzavírat sňatky. Manželé si tím tak zvyšovali možnost získat byt, a svým způsobem si tak zlepšit i svoji ekonomickou situaci.

Stát rozdával mladým peníze na vybavení domácnosti, umožňoval studentské půjčky, tudíž se dalo studium skloubit i s rodinným životem. Manželé byli více závislí na své rodině. Tak dnešní kapitalistický stát nefunguje. Vše si musíme zařídit sami a vše závisí na našem výkonu. A odkládání sňatku je dle Rabušice výraz odpovědnosti dnešní generace (Rabušic, 2001, s. 2019). Proto spolu páry raději žijí na nečisto, jsou i váhavější a soužití na hromádce je pro ně pohodlnější. Co je určitě odlišné, že v dnešní době partneři řeší o dost odlišné problémy, jako je rodičovská odpovědnost, dominantnost ve vztahu či nestálost jednoho z partnerů.

Dle mého názoru bylo manželství v dřívějších dobách bráno spíše jako obchod. O sňatku rozhodovali rodiče ženicha a nevěsty. Díky sňatku se lidé mohli dostat do vyšších společenských kruhů, nabyli majetku či půdy. Možná proto taková manželství vydržela, až dokud pár nerozdělila smrt. Protože co jiného než láska ještě drží lidi pohromadě? No přeci majetek. Další možnou funkcí sňatku bylo udržet mír. To se naštěstí postupem času změnilo a manželství začalo být považováno za romantickou záležitost. Až moderní doba vidí ve svatbě a manželství slavnostní vyvrcholení lásky dvou lidí. Jakoby i toto kouzlo postupně mizelo, s čím dál větší lehkostí se rozvádíme a stále častěji chceme společně žít jen tak bez potvrzení. Každý z nás chce žít v páru a potřebuje cítit trvalost a ochranu.

Za poslední dobu se názory na manželství změnily. Jedni manželství vyzdvihují a druzí naopak zatracují. Státem je stále bráno jako pozitivní instituce. A dalo by se říct, že je takovým vyšším stupněm partnerského vztahu. Párů preferujících manželství před mimomanželským vztahem výrazně ubylo. V dnešním světě plném možností nechtějí mladí lidé ztratit svoji osobní svobodu a možnost se

seberealizovat. Pro spokojený život už na rozdíl od našich předků manželství nepotřebují. Svobodné matky už nikoho nepohoršují, děti narozené mimo manželství nejsou odstrkovány a považovány za špatné. Lidé už nemají obavy z názorů ostatních, zajímají je jejich vlastní preference.

Nesezdané páry zastávají názor, že manželství není ochrana citového pouta nebo je důkazem opravdové lásky (De Singly, 1999, s. 111). Některé páry nemotivuje k manželství ani narození dítěte. Tedy vytvořit mu nějakou ochranu a pevné zázemí či jistotu. Myslím, že děti sezdaných párů mají větší pocit bezpečí a jistoty. Lépe i prospívají jak duševně, tak i fyzicky.

Někteří vnímají manželství jako přežitek. Velmi často můžeme slyšet od lidí, kteří manželství odmítají, že jde pouze o „kousek papíru“. Přeci nelze o manželství přemýšlet racionálně. Láska také není racionální, racionální přeci není ani svět. Proč nepřemýšlíme o manželství jako o vyjádření citu, odvahy, a především neskutečné důvěry v toho druhého člověka. Říct někomu, že se mu odevzdáváme, to opravdu vyžaduje kus odvahy. Manželství můžeme vnímat jako hnací motor k tomu, aby vztah fungoval. Je to něco, co vztah tmelí. Svatba sice lásku nezaručí, ale může ji ochránit. Smyslem této instituce není druhé člověka vlastnit, ovládat ho a mít nad ním kontrolu.

V životě každého z nás má rituál své místo. Provází nás od narození až po smrt. Jedním z důležitých rituálů je i svatba, která v mých očích v sobě ukrývá spousty symbolů. Během rituálu jsou žena a muž přeneseni do „nového“ života. Otec symbolicky předá svoji dceru jejímu budoucímu manželovi, aby ji v jejich společném životě chránil místo něj. Veřejně je vysloven závazek

k druhé osobě. Rituálem se dvě rodiny spojí a zároveň se vytvoří nová rodina, což je přeci základem celé společnosti.

Fakt, že polovina manželství je rozvedena, v dnešní době málokoho zaskočí. Nikomu nepřipadá divné, že se někdo několikrát za život rozvede. Každý z nás má ve svém okolí rodinu, která je takzvaně neúplná. Manželství je dle mého názoru velmi těžká disciplína a obrovská práce. Už jen z toho důvodu, že muž a žena jsou dosti rozdílné bytosti. Rozvést se je velmi jednoduché. Myslím, že rozvody souvisí s touto uspěchanou dobou. Vždy je přeci jednodušší něco, co je rozbité, obměnit, než se s tím trápit a dát si práci s tím to opravit. A ještě jednodušší je opustit partnera, ke kterému mě nic neváže. I ze statistik vyplývá, že míra rozchodů je podstatně vyšší u nesezdaných párů než u párů manželských.

Pokud bychom nad manželstvím začali přemýšlet racionálně, myslím, že bychom našli jak pozitivní, tak i negativní stránky.

Co se týče těch pozitivních stránek, tak jednou z nich je určitě úleva na daních. Snáze získáme úvěr nebo hypotéku na nový dům. Banky pak mají jistotu, že za splácení nemají odpovědnost jen jeden, ale dva. Pokud jeden z manželů zemře, má ten druhý právo dědit, a to i přesto, že není sepsána závěť. A co je dle mě největší výhoda manželství, že máte právo na to, že pokud se partnerovi stane nehoda, lékař vám sdělí jeho zdravotní stav i bez jeho souhlasu.

I když je manželství bráno jako krásná a romantická záležitost, má i své stinné stránky. I zde se mohou objevit negativní jevy, jako je alkoholismus, gamblerství, domácí násilí či se u partnera mohou vyskytnout psychická onemocnění. Dále, pokud si jeden z páru vezme půjčku, jeho dluhy se stanou dluhy i toho druhého. Občas se tedy

stává, že partner nestačí půjčky splácet a vyvstane problém. Těmto potížím se dá jediné předejít předmanželskou smlouvou. Dále také ztrácíte právo na to, aby vám byl v případě partnerova úrazu sdělen jeho zdravotní stav. A v neposlední řadě musíme zmínit i to, že rozvod bývá náročnější jak finančně, tak i psychicky než rozchod partnerů.

Manželství je velmi náročná záležitost. Je to závazek na celý život. Snoubenci si svým „ANO“ stvrzují, že mají jeden k druhému povinnosti. Proto si myslím, že do této instituce by měli vstupovat lidé, kteří jsou vyzrálí a hlavně jeden druhému věří. Je to důležitý životní krok, kterým se odevzdáváme svému partnerovi. S nímž chceme jít cestou života bok po boku. A na této cestě musíme počítat i s drobnými zádrhly, ale důležité je se snažit, řešit problémy společně a nemít tendence je zametat pod koberec. Byla by škoda přijít o takovou tradici jen kvůli tomu, že se lidé bojí závazků a mají strach vyznat někomu lásku před ostatními.

Zdroje

SINGLY, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 250 s.: il.; 20 cm. ISBN 80-86429-05-9.

PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6

Resilience rodiny

Jan Palička

V tomto textu se zabývám dnešní rodinou v rámci České republiky. Rodinou se budu zabývat z pohledu její odolnosti vůči vnějším a vnitřním vlivům, dále fungováním rodin a tím, jaké strategie dnešní rodina používá a zda je odolná vůči všem vlivům, které na ni působí. Zamyslím-li se nad definicí rodiny, tak je to velmi obtížné, neboť v každé kultuře je rodina chápána rozdílně. Často dojdeme ke zjištění, že všude má rodina jedno společné, a to, že rodina je základním stavebním kamenem každé společnosti. Ve světě můžeme narazit na rodiny různého typu, jedná se například o rodiny demokratické, autoritativní, vlídné nebo naopak násilné. Ke změnám v rodině dochází ruku v ruce se změnami ve světě. Satirová (2006, s. 13) říká: *„K pochopení světa stačí, budeme-li zkoumat rodinu. Hodnoty jako síla, intimita, autonomie, důvěra a schopnost komunikovat jsou životně důležité složky, na nichž závisí kvalita našeho života ve světě. Změnit svět znamená změnit rodinu.“* Pro toho, kdo nežije v konkrétní rodině, je velmi obtížné poznat fungování rodiny. Velmi často se naše pozornost zaobírá rodinami, které jsou nějakým způsobem nestandardní nebo vybočují z řad „normální“ společnosti. Chtěl bych se zamyslet nad tím, jakou má rodina schopnost odolávat náročným situacím, a jakou má schopnost fungovat v běžném každodenním životě. Velkou důležitost spatřuji v práci sociálních pedagogů, pedagogů a dalších odborných pracovníků, kteří pracují s rodinou. Tito pracovníci jsou velmi důležití k tomu, aby rodinu motivovali k překonávání náročných životních situací. Je zcela zřejmé, že musíme klást důraz i na mezioborovou spolupráci, neboť ta je při práci s lidmi velmi důležitá. Zajímavé je zaměření se na rodinu, jak se v průběhu času a v závislosti

na očekávaných a neočekávaných situacích měnila. Zaměřím se především na popis rodinné resilience, v jehož rámci se budu zabývat popisem zdravého rodinného fungování, strategiemi zvládání životních situací nebo tím, co ovlivňuje míru rodinné resilience. Jestliže je rodina schopná si svépomocí rozvinout potřebné strategie, nemusí využívat odborné pomoci. V mnoha případech však rodina není schopna řešit své problémy bez pomoci odborníků a musí se obrátit na odborníky. Ti však často hledají pouze příčinu krize a situaci se snaží napravit. Je však také nutné hledat to, co v rodině dobře funguje a to posilovat. Znalostí využívání vhodných strategií, které zvládají chod rodiny a sociální opory, v různých fázích vývoje rodiny, může pomoci nastavit rodině služby přímo na míru podle toho, v jaké oblasti potřebují posílit kompetence. Rodiny reagují na krizi podle toho, jak mají v rodině nastaveno fungování jako takové.

„Pro rodinu, její členy i společnost je rodinné fungování velice podstatné. Ve zdravém rodinném fungování se totiž odráží schopnost zvládat náročné či stresové životní události a přizpůsobovat se změnám“ (Shapiro in Sobotková, 2012, s. 77). Každá rodina funguje na základě čtyř oblastí. Osobní, kdy závisí na spokojenosti členů rodiny a na jejich postavení v ní. Další je partnerské soužití a jeho vzájemný soulad. Jako třetí můžeme říct, že jde o rodičovské působení, tedy odpovědnost za výchovu. Poslední oblastí je ekonomická úroveň rodiny a její sociální začlenění. Primárními principy pro fungování rodiny jsou soudržnost, adaptabilita a komunikace.

Ve své studii z roku 2000 Sobotková uvádí, že (in Sobotková, 2012, s. 73) je kvalita rodinného fungování ovlivňována následujícími faktory:

- spokojeností jednotlivých členů s rodinným životem;

- soudržnost a adaptabilita;
- dovednosti a schopnosti řešit konflikty a problémy v partnerském vztahu tak, aby bylo dosaženo oboustranné spokojenosti;
- flexibilita a soulad partnerů ohledně možností trávení volného času;
- pozitivní postoj k sexualitě a spokojenost se způsobem vyjadřování citů;
- spokojenost s tím, jak jsou uspokojovány osobní potřeby a zájmy;
- efektivní komunikace mezi partnery a spokojenost obou partnerů se vzájemnou komunikací;
- rodinné síly, tj. že členové jsou na rodinu hrdí, jsou k sobě loajální, věří, že společně překonají případné krize;
- dobré vztahy s širší rodinou a přáteli, tj. kvalitní sociální opora.

Nyní se podrobněji zamyslím nad třemi základními principy fungování rodiny. První princip, tedy komunikace, je velmi složitý jev. Velmi často lidé mezi sebou mají komunikační problémy. Jak se správně naučit komunikovat, bývá během na dlouhou trať. Právě ve schopnosti jedince komunikovat se odráží i to, jak rozvijí své vztahy v rodině, jak je výkonný, jaký smysl dává svému životu. „Komunikaci lze chápat jako udržovatele vztahů a také jako indikátor kvality vztahů“ (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 65).

Druhým principem je adaptabilita. Je to vlastně schopnost rodiny měnit role a pravidla vztahů v závislosti na síle stresu, který rodinou prochází a ovlivňuje zároveň všechny její členy. Je to schopnost přizpůsobit se měnícím se požadavkům a nárokům života. Pro adaptabilitu je důležitý hierarchický systém v rodině, který je

organizovaný, pravidelný a zároveň zvyšuje pocit bezpečí členů rodiny, a tím zajišťuje efektivní fungování rodiny.

Závěrečným principem je soudržnost. Je to jev, kdy rodina drží pohromadě, soudržnost jednotlivých členů je relativně pevná, spolupracující a vzájemně se podporující. Musíme však dát pozor na tzv. pseudosoudržnost, která je povrchním spojenectvím, které maskuje konflikty či hluboká nedorozumění v rodině. Můžeme ji chápat jako obranný mechanismus, kterým se rodina brání proti reálným ohrožením.

Pro další fungování rodiny jsou důležité další principy. Jedná se zejména o hranice rodiny a jejich prostupnost ve smyslu propustnosti mezi hranicemi celé rodiny a okolím. Ideální je střední míra otevřenosti rodiny. Pokud je rodina příliš otevřená okolí, můžeme se u ní setkat s nějakou sociální patologií, a naopak důvody pro příliš uzavřenou rodinu můžeme hledat v nepřátelství okolí, kvůli odlišným hodnotám, v postižení člena rodiny apod. Dalším principem jsou koalice mezi jednotlivými členy rodiny. Tato spojenectví mohou být funkční, ale i dysfunkční. *„Funkční koalice jsou ty, které jsou pevné mezi členy, které koalici uzavírají, a zároveň jsou otevřené k ostatním členům a vztahům; nefunkční koalice mohou být takové, které jednoho člena izolují od ostatních, mezi kterými nedochází k častým interakcím (např. manželská koalice nekomunikuje s koalicí jejich potomků), kdy je příliš posilněna koalice mezi rodičem a dítětem na úkor koalice rodičů, kde nejsou koalice jasně definovány nebo také kde jsou koalice velmi úzce spjaté a osobní hranice nejasné“* (Sobotková, 2012, s. 37–38).

Dalším principem pro fungování rodiny jsou konstelace. Jsou to osobní charakteristiky členů rodiny, kvalita jejich citových vztahů, věkové rozdíly, počet členů rodiny atd.

Pokud se zamyslíme nad normalitou rodiny, tak zjistíme, že se její pojetí mění podle toho, v jakém stádiu se rodina nachází. Souvisí to se soudržností rodiny, projevy zájmu a vřelosti jednotlivých členů. Nesmíme také opomenout důležitost kvalitních rodinných interakcí, což je prakticky to, jaký mají k sobě členové rodiny vztah.

Pokud se budeme zabývat modely odolností rodiny, tak zjistíme, že každá rodina používá v běžném životě určité vzorce chování, které jí pomáhají překonat nároky a požadavky života. Některé rodiny, které nezvládnou náročné situace, mohou být dočasnou krizí otřeseny, jiné rodiny, které jsou silné, situaci překonají a samotnou rodinu posílí. Samotná resilience rodiny obsahuje tyto dimenze: fyzickou, emocionální, sociální, intelektuální, pracovní a spirituální. Tyto dimenze jsou odrazovým můstkem pro odolnost rodiny, aby byla schopna čelit životním výzvám. Opakem resilience je vulnerabilita, což znamená zranitelnost rodiny.

Jedna z teorií o resilienci rodiny říká, že rodina, která úspěšně prošla krizí, je silnější při zvládání dalších podobných krizí, a tudíž lépe zvládá běžný každodenní život.

Sobotková (2012, s. 80–81) vnímá rodinnou resilienci dvěma způsoby:

- *„rodinná resilience jako vlastnost rodiny, která jí umožňuje udržet si zavedené vzorce fungování, i když je konfrontována s rizikovými faktory;*
- *rodinná resilience jako schopnost rodiny rychle se zotavit z krize nebo z přechodné události, která vyvolala změny v rodinném fungování.“*

Pokud rodina prochází těžkou životní situací, můžeme u ní pozorovat tři stadia. První stádium je krizová fáze,

kteřá nastane po zjištění problému. Druhým stádiem je chronická fáze a závěrečným stádiem je terminální fáze. Rodina již musí své síly zmobilizovat v prvním stádiu, aby dala krizi pozitivní význam a přetvořila dosavadní vzorce fungování. V navazujícím stádiu je důležitá komunikace. Sociální opora je pro rodinu velmi důležitá, když se nachází v posledním stádiu. Při všech výše zmiňovaných stádiích je důležité, aby si rodina navzájem věřila, samotou krizi pochopila tak, jako by se jednalo o výzvu, kterou musí překonat. Důležité je také udržet v rodině pozitivní myšlení, které pomáhá zvládnout náročnou situaci. Při udržení pozitivního myšlení může rodina věřit v lepší budoucnost. Je prokázáno, že krizi zvládá rodina lépe, pokud je navázána na širší sociální systém.

Existuje mnoho faktorů pro zvládání krizových situací. Rodina je podporována protektivními faktory, které mobilizují rodinu k obraně a zvyšují pravděpodobnost pozitivního výsledku. Současně však působí na rodinu i rizikové faktory, které ohrožují pozitivní výsledek obrany rodiny. Protektivní i rizikové faktory jsou v každé rodině. Mezi rizikové faktory patří nejčastěji stresor a aktuální zranitelnost rodiny. *„Závažnost stresoru je ovlivňována tím, do jaké míry ohrožuje momentální situace stabilitu rodiny a do jaké míry může narušit její fungování. Vulnerabilita rodiny, tedy nepříznivá reakce na ohrožující události, závisí na interpersonálních vztazích v rodině, výši nároků, které jsou kladeny na rodinu (např. finanční potíže, ztráta zaměstnání, zdravotní problémy aj.) a na tom, v jaké fázi vývojového cyklu se rodina nachází a jaké normativní požadavky jsou na ni v této fázi vyžadovány“* (Sobotková, 2004, s. 79).

Mezi protektivní faktory pomáhající rodině zvládnout nastalou krizovou situaci patří sociální okolí rodiny, socioekonomická stabilita rodiny, její kulturní úroveň,

soudržnost rodiny, rodinná tradice, komunikace a pravidla, podle kterých se rodina řídí. Rodině také pomáhá individuální nastavení jednotlivých členů rodiny, jejich psychické a fyzické zdraví, sebedůvěra, pozitivní sebepojetí, pocit smyslnosti života, humor a vitalita.

Každý člověk nějakým způsobem reaguje na zátěžové situace a snaží se tyto situace zvládnout. Používá k tomu celou škálu různých aktivit, které se označují jako copingové strategie. Z biologického hlediska je člověk vybaven strategií útěku a útoku. Dále za zmínku stojí obranné mechanismy, které lidé nevědomky využívají, jako například návrat k vývojově nižším stádiím, vytěsnění toho, co se stalo, odmítání reality, obhajování chování a v neposlední řadě svalování viny na druhé nebo sebeobviňování. Na rozdíl od těchto biologických strategií jsou účinnější vědomé strategie. Na rozdíl od biologických, které jsem popsal dříve, tak tyto strategie nebrání v prožití negativní situace, a tudíž nám nabízí možnost smířit se s tím, že situace nastala a začít s ní následně aktivně bojovat.

U rodin existují dva typy stresu, a to eustres, který je brán za pozitivní výzvu, kterou je pozitivní řešit a distres, který je vnímán jako nepříjemná a ohrožující záležitost.

Zvládacími strategiemi v rodině chápeme „*to, co rodina dělá, aby získala a využila zdroje odolnosti rodiny*“ (Sobotková, 2012, s. 78). Nejobvyklejší záměrné strategie se vztahují k řešení problému (problem-solving). Dle McCubbina a Thomsona (in Sobotková, 2012, s. 78–79) se jedná o:

- strategie zaměřené na snížení nároků v rodině – např. umístění nemocného člena do zdravotnického zařízení;

- strategie zaměřené na získávání dalších zdrojů – např. využití pečovatelské služby pro nemocného člena;
- strategie zaměřené na průběžné zvládání tenze v rodině – např. využití humoru, zábava s přáteli, fyzické cvičení apod.;
- strategie zaměřené na hodnocení situace a pochopení jejího významu – ocenění kladných stránek krize, sdílení názoru, že vybrané řešení je nejlepší apod.

Typ situace nebo události ovlivňuje to, jaké strategie a jakou účinnost rodina zvolí, aby vyřešila náročnou životní situaci. K zvládnutí či řešení těchto situací nám pomůže sdílení svých starostí s ostatními. Toto sdílení může být pro rodinu velmi užitečné. Jak uvádí Vodáčková (2012, s. 47), *„jedinci mají přirozeně tendenci mluvit s blízkými o svých potížích a potřebách, někdy si sami blízcí všimnou, že se něco děje, často také problémy souvisí právě se vztahy s blízkými lidmi. Důležité je nejen umět sdílet své potřeby s ostatními členy rodiny, ale také jako rodina prokazovat schopnost obrátit se na blízké okolí.“*

Můžeme říci, že pro obnovení nebo udržení funkční rodiny je zásadní především to, jak rodina funguje, tj. jaké jsou typické ustálené vzorce rodiny a způsob, jak rodina hodnotí a interpretuje svou situaci. Záleží tedy na tom, jak moc vnímá rodina situaci jako závažnou a jaké významy dané situaci přisuzuje. Pokud rodina pojme situaci jako výzvu, je zde větší šance na úspěch.

Obecnými resilientními faktory důležitými pro odolnost rodiny jsou dle studie McCubbinových a Thomsona z roku 1997 *Families Under Stress: What Makes Them Resilient* (in Sobotková, 2012, s. 100–103) zejména:

- „řešení problémů v rodině – zde je klíčová především komunikace (...);
- rovnoprávnost mužů a žen;
- spiritualita – pomáhá najít smysl a význam v těžkých životních situacích, pomáhá udržet smysl pro soudržnost;
- flexibilita – pomáhá rodině udržet stabilitu;
- pravdivost – rodina potřebuje dostatek informací, aby se mohla adaptovat;
- naděje – pro dobré zvládnutí krize a podporu resilience je důležité udržet si naději pro lepší budoucnost;
- rodinná hardliness – aktivní vnitřní síly v rodině, odvaha a pevnost, objevení smyslu situace;
- rodina chápe stresové a krizové situace jako výzvy;
- rodinný čas a rutina – snaha rodiny udržet zvyky a rituály i za těžkých situací, chrání stabilitu rodiny a udržuje její kontinuitu;
- sociální opora – aby si rodina udržela integritu, čerpá v náročných životních situacích ze sítě vztahů, které má vytvořené s okolím;
- zdraví – resilienci podporují celkové zdraví a pohoda všech členů rodiny."

Závěrem můžu říct, že je velmi důležitá komunikace mezi členy rodiny a její souvislost se soudržností a adaptabilitou. Vliv soudržnosti a adaptability je také velmi důležitý pro hodnocení resilience rodiny. Resilience rodiny není jev, který vznikne v okamžiku založení rodiny, ale vytváří se dlouhou dobu, musí na něm participovat všichni členové rodiny. Resilience rodiny je také závislá na správném sociálním a sociokulturním postavení rodiny ve společnosti. Pokud zjistíme, že v našem blízkém okolí

má nějaká rodina problém, neměli bychom tuto nastalou situaci přehlížet, ale v rámci svých možností dané rodině pomoci.

Zdroje

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.

SOBOTKOVÁ, Irena. Rodina v krizi. In ŠPATENKOVÁ. *Krize: Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 73-84. ISBN 80-247-0888-4.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

Rozdíly ve výchově dítěte v tradiční a postmoderní společnosti

Eliška Svobodová

Již víme, že to, v jaké rodině vyrůstáme, jak jsme vychováni a také jak na nás rodina působí, nás ovlivňuje po zbytek života. Následné problémy spojené s rodinou hrají v životě každého jedince významnou roli. Cílem tohoto textu není propůjčení klíče ke správné výchově jedince, nýbrž náhled a porovnání výchovy převládající v tradiční a postmoderní společnosti. Nejedná se o ucelený pohled na základě veškerých faktorů, jež mají na výchovu vliv, spíše o shrnutí vlastních poznatků souvisejících s tímto tématem.

Co je to výchova?

Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností. (Pelikán, 1995, s. 36)

Na výchovu v zásadě existují dva krajní názory. Zastánci prvního názoru jsou přesvědčeni, že výchova je určující, že zcela člověka ovlivní. Tím myslíme výchovné vlivy nejen rodinné, ale také ze širšího společenského prostředí. Druhý názor zdůrazňuje vlivy biologické, tedy dědičné a vrozené. V případě dědičnosti se do dalších generací promítají vlastnosti předků, zatímco vrozené vlastnosti se vytvářejí v relativně krátkém období života dítěte od početí po narození (Stodůlková a Zapletalová, 2011, s. 8).

Nejvýznamnější vlivy v oblasti výchovy jedince jsou přisuzovány rodině a dalším institucím. Z nich na první místo patří škola.

Cílem výchovy v České republice, které rovněž propaguje UNESCO, vycházejí z poznatků nejnovější vědy a opírají se o čtyři typy učení (zpracováno dle Stodůlková a Zapletalová, 2011, s. 29):

- Učit se poznávat, tj. získávat vědomosti, učit se objevovat nové věci, získávat poznatky, analyzovat je, dávat je do souvislostí, řešit problémy.
- Učit se jednat, tj. získávat různé dovednosti a návyky potřebné pro život, komunikovat.
- Učit se být spolu, tj. rozvíjet porozumění s jinými lidmi, poznávat, že všichni máme práva, ale i povinnosti, osvojit si pravidla společenského chování, rozvíjet empatii, společně řešit problémy, pracovat jako člen týmu.
- Učit se být, tj. rozvíjet vnitřní kvality jedince, budovat jeho hodnotový systém, pěstovat zdravý životní styl.

Co se však výchovy dítěte týče, víme, že názorů, co je správné a jak dítě vychovat, aby z něj jednou byl zodpovědný občan, a především dobrý člověk, je nespočetně. Doslova kvanta odborníků nám radí, a přitom se sami v otázkách výchovy nesjednocují.

Dnes a dříve

Proto, abychom si vůbec mohli představit rozdíly ve výchově dítěte dnes a dříve, je nejdříve dobré vzpomenout, jaký model rodiny fungoval po staletí ve světě. Tradiční rodina byla neustále pospolu. Hlava rodiny, tedy otec, se snažil především o zajišťování obživy, starost o hospodářství a také se věnoval řemeslu, které učil

již od raného dětství i své děti. Kdežto práce matky se týkala především domácnosti a péče o děti, kterých bylo dříve v rodinách podstatně více, než je tomu dnes. Jelikož děti trávily většinu dne s rodiči, měly možnost naučit se od nich vše potřebné a následně se samy přirozeně zapojovat do všech činností, které byly pro chod domácnosti důležité. Což jim velice ulehčilo vstup do dospělosti, kdy si velice brzy zakládaly i své vlastní rodiny.

Tento model se však postupně měnil až v moderní způsob života. Dnešní svět nás doslova zahlcuje informacemi o tom, jak mít život pestřejší a rozptýlenější. Proto není divu, že rodiče své děti již od batolete přihlašují na nejružnější zájmové kroužky, chodí s nimi do mateřských center a dětských klubů, čímž se jim možná i snaží vynahradit to, co oni neměli. Nebo vyplnit volný čas strávený s dítětem, jehož program sami nezvládají. Následně i svou povinnou školní docházku doplňují sportovními činnostmi či jinými již zmíněnými zájmovými kroužky. U většiny dětí následuje střední škola, zpestřená o taneční, docházení do autoškoly, na brigády a samozřejmě nesmím opomenout také sociální život, který vyplňuje mezeru ve volném čase téměř každého adolescenta. Pokud dítě nejeví zájem o pokračování vysokoškolskými studii, pravděpodobně nastupuje do zaměstnání, které souvisí se směrem jeho tehdejšího studia. Následuje budování pracovní kariéry s cílem našetřit si peníze, aby si časem mohl založit rodinu. Dnešní muži i ženy si rodiny zakládají daleko později, a to v průměru okolo 30 let svého života.

Takto tomu ale není v celém světě, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je dobré si uvědomit, že dnešní svět se bohužel dělí na rodiny žijící v blahobytu a nadbytku a dále na rodiny z rozvojových zemí, které slovo blahobyť

neznají. Jiřina Prekopová ve své knize *Malý tyran* uvádí, že tyto rodiny mnohdy bojují doslova o přežití. Přesto se rodiče vždy řídí instinktem, láskou a dítě je pro ně na prvním místě. Proto tito rodiče nemají problém s autoritou. Děti si zde nevybírají, na jaké kroužky budou chodit, dokonce ani co si obléknou či co budou jíst. Nemají na výběr. Pokrokové země, jako je celá západní Evropa, USA, Japonsko a jiné země, které jdou ve šlépějích inovativní technologie a vědy, mají velký problém s chováním a výchovou dětí v porovnání s rozvojovými zeměmi. Rození a výchova se zde neřídí instinktem ani lidskými nebo mateřskými pudy. Vše je ovlivněné právě vědou, technikou a také módou. S city, jako je láska, vztah k matce,... se zde už přestalo počítat. V rodinách žijících v blahobytu se v průměru rodí dvě děti. Prekopová dále uvádí, že pokud je mezi těmito dětmi větší věkový rozdíl, naučí se z této situace těžit a ovládat rodinu. Rodiče tím pádem ztrácejí veškerou autoritu, respekt.

Respektovat a být respektován

Ve jménu lásky a dobrých úmyslů se někteří lidé cítí oprávněni používat i takové výchovné prostředky, které se neslučují s respektem a lidskou důstojností – vyhrožování, tresty, zesměšňování, moralizování, „uplácení“ odměnami a další. Často s mylnou představou, že u dětí je to přece něco jiného než u dospělých (Kopřiva, 2008, s. 5). I právě proto se nebudu dále věnovat lásce, jako té nejpodstatnější a nejdůležitější pro výchovu a vzdělání, ale právě respektu.

Podle Kopřivy respektovat druhé, chovat se k nim s úctou, znamená především dvě věci:

1. Chovat se k nim tak, aby to nezraňovalo jejich lidskou důstojnost. Základním vodítkem při tom je nedovolit si k nim nic, co nechceme, aby si dovolili k nám.

2. Přijmout fakt, že se od nás mohou lišit – mají jiný vkus, chutná jim jiné jídlo, mají jiné názory, jiné náboženství, jiné nadání, jiný učební styl, než máme my, a liší se ještě v mnoha jiných věcech, aniž by byli lepší nebo horší než my. Jsou prostě jiní, a to přesto, že jako lidstvo tvoříme stejný druh a máme tytéž základní potřeby.

Respektovat druhé ale neznamená vycházet jim ve všem vstříc, nic od nich nežádat nebo si nechat všechno líbit.

Jak je vůbec možné, že se vztah mezi dítětem a rodičem za poměrně krátký čas tak markantně změnil? Pravdou je, že tehdejší výchova dětí byla daleko přísnější, velmi často se používaly tělesné tresty, a to nejen doma, ale i ve školách, což je dnes již zakázané. Ať šlo o jakýkoliv příkaz jako například vynést odpadky, zamést, umýt nádobí, dítě dříve s mlčením šlo a příkaz vyplnilo. Dnes mnohem více dítě s rodičem diskutuje, co, jak, a hlavně proč má udělat. Když už jsem jako příklad uvedla právě domácí práce, tak v minulém století jich ratolesti měly daleko více, než je tomu nyní. Další bod, který stojí za zmínku, je také to, že rodiče na děti mnohem více křičeli, ba někteří je dokonce i slovně uráželi, což však považovali za dobrou výchovnou metodu, která povede k disciplíně. Souvisel tedy respekt k rodičům právě se strachem? A jak by si současné maminky a tatínkové měli respekt u svých dětí vybudovat zpět i bez křiku či urážek, ale nějakým méně radikálním způsobem?

Potřeba „být respektován“ patří mezi základní lidské potřeby, které mají všichni lidé bez ohledu na věk, pohlaví nebo rasu. Každému z nás byla dána do vínku potřeba cítit se jako hodnotná lidská bytost, pokud tato potřeba není rozvíjena a uspokojována, přináší to problémy, které

mohou vyústit do závažných poruch psychického, sociálního a morálního vývoje (Kopřiva, 2008, s. 14).

Kopřiva ve své knize uvádí, že v komunikaci mezi dospělými se respektujícím způsobům daří přece jenom trochu lépe, než když dospělí mluví s dětmi. Jako ukázka nám poslouží například to, co se stane, když dítě při obědě rozlije polévku nebo pití. Vyslechne si spoustu řečí, nehledě na pohlavky či další tresty. Když se tak stane dospělému, nedělá se z toho žádná věda. Stačí se porozhlédnout okolo sebe. Jak se někteří řidiči autobusů chovají k nevychovaným dětem v tomto dopravním prostředku a jak k dospělým. Nebo co se stane, když žák přijde do školy pozdě a co, když učitel... Jako omluvu toho dospělí často poukazují na to, že děti se teprve učí, co je dobře, a co ne. Tím pádem se domnívají, že k nim musí být přísnější, reagovat i tam, kde bychom vůči dospělým nereagovali. Pro všechny tyto ušlechtilé výchovné cíle, které máme před očima, ale ztrácíme schopnost všimat si toho, co přitom děti prožívají. Jakoby pouhý fakt, že se řadu věcí teprve učí, ospravedlňoval to, že se k nim chováme méně slušně a hruběji než k dospělým. Tento typ chování souvisí také s tradicí, jak je již napsáno výše. Ale stejně tak, jak se změnily názory na postavení žen, mění se i názory na postavení dětí. Neexistuje žádný rozumný důvod pro to, abychom se k dětem v zásadě chovali jinak než k dospělým, co do způsobů komunikace a slušného chování. Tím se nemyslí to, že by vyjadřování mělo být stejné jako vůči dospělým, samozřejmě by se mělo přizpůsobovat věku dítěte. Také obsah požadavků, které na děti klademe, je podmíněn stupněm vývoje jejich dovedností a psychických funkcí, zkušenostmi a vzděláním. Nic z toho ale nebrání partnerskému přístupu k dětem. Může být ale malé dítě naším rovnocenným partnerem? Partnerský přístup nespočívá jen ve slovech, ale mnohem

více v neverbální komunikaci a v celkovém chování. Rodiče se tak mohou chovat s velkým respektem už k novorozenému dítěti. Snaží se porozumět jejich potřebám, berou je vážně a vychází jim vstříc. Něžné doteky, tón hlasu, výraz a další projevy, kterými dávají rodiče najevo přijetí a péči. Tato gesta pozná i dítě, které nerozumí ani slovo, ale na emoční úrovni cítí, že je přijímáno jako hodnotná bytost, což následně dává najevo svým chováním. Základním způsobem, jak naučit děti respektujícímu chování, je chovat se k nim s respektem. Chceme-li, aby děti mluvily slušně, říkaly „děkuji“ a „prosím“, omluvily se, když se zachovaly nesprávně, a tak dále – musíme to na prvním místě udělat my sami.

Hromadné sdělovací prostředky a jejich vliv na výchovu

V dřívější době se výchova předávala z generace na generaci. V dnešním způsobu výchovy se vytratila intuice, řada rodičů jedná podle knih, odborných příruček a blogů na internetu. I proto jsem se rozhodla, že dalším tématem v této práci budou hromadné sdělovací prostředky.

Vývoj lidské civilizace je spojen s objevováním stále nových způsobů komunikace od nonverbální komunikace pomocí mimiky, gest, pantomimiky přes ústní komunikaci, obrazový materiál, písemný projev, tisk, rozhlas, televizi až po internet. Vzrůstá masový charakter dorozumívání. Z pedagogického hlediska jsou masmédia významným prostředkem vzdělávání a socializace jedince. Jedná se o masmédia tištěná (tisk, knihy) a elektronická (internet, televize, rozhlas). Je známou skutečností, že média významně ovlivňují veřejné mínění (Stodůlková a Zapletalová, 2011, s. 64).

Masmédia majú značný a velice široký rozsah pôsobnosti. Informujú, baví své publikum, umožňujú nám poznání faktů, dávají nám rady i varování, a tím vlastně také vychovávají. Nemůžeme tedy opomenout řadu kladných efektů, které k nim patří. Například zpřístupňují kulturu širší vrstvě společnosti, seznamují nás s průběhem důležitých událostí, možnost okamžitého rozšíření závažné situace, jako je terorismus, šíření nebezpečné epidemie, ale také nám umožňují poznat blíže významné osobnosti společenského života.

Děti a mládež samozřejmě patří k významné skupině, která je právě masmédií ovlivněna. Denně poslouchají rádia jako zvukové kulisy. A protože sledování televize se v mnohých rodinách stalo jakýmsi životním stylem, je dobré seznámit se také s jeho dopadem na osobnost dětí, u nichž jsou televizní pořady daleko častějším tématem debat.

Podle Stodůlkové a Zapletalové se studie shodují v názoru, že na zločinnosti mladistvých se vedle biologických vlivů a rodinného prostředí podílí i vliv mediálního násilí. Působení tohoto násilí na děti a dospívající je v různých obdobích různé. Nejovlivnitelnější v tomto směru jsou pravděpodobně děti do osmi let věku:

- Naučí se agresivním postojům, chování a násilí jako způsobu řešení problémů.
- Sníží se jejich vnímavost vůči skutečnému násilí.
- Vyvíjí se obava nebo strach, že se dítě samo stane obětí násilí (tzv. syndrom zlého světa – „mean world syndrome“).

Dítě má ze zhlédnutých pořadů velmi silné zážitky. Podle odborníků je proto důležité s dětmi o pořadech, které viděli, mluvit. Jejich potřeba splynout s názory svých vrstevníků ve skupině vede děti ke konzumaci určitých

televizních pořadů, filmů, videí na internetu apod. Děti se pak ztotožňují s postavami, které je zaujmou a nemusí jim být zrovna příkladnými vzory (Stodůlková a Zapletalová, 2011, s. 65).

K mému smutku oproti minulé době hodně upadá čtení odborných či zábavných časopisů a knih, které jsou jednoznačně aktivnějším způsobem přijímání informací než televize, rádio, rozhlas, internet... Dítě se musí více namáhat, aby se něco dozvědělo. Snaží se nejen o čtení, ale také o pochopení celého příběhu. K časopisu a ke knize je možné se kdykoliv vrátit a čtenář si sám určuje, jak dlouho se té dané publikaci bude věnovat. Jasně je, že pokud budou doma číst rodiče či starší sourozenci, je tu předpoklad k tomu, že budou číst i děti mladší. Nejvíce se přeci učí nápodobou.

Právě technický pokrok, do něhož spadají i média, jako je internet, televize, nám odstraňuje tělesnou námahu a tvoří zábavu, která nám umožňuje účast bez vlastní aktivity. Pasivní, konzumní spotřeba hudby, zábavy a televizních programů u dětí i dospělých nebývá dostatečně vyvážena jejich aktivní tvořivou činností, což se v tradiční rodině stát nemohlo...

Je jisté, že jak moderní, tak tradiční výchova má své kladné i záporné stránky. Tradiční výchova byla v rukou matky, pro kterou byla péče o děti zcela přirozenou a prioritní záležitostí. Role otce spočívala hlavně v jeho autoritě. Děti se musely bez výjimky podřizovat vůli svých rodičů a podílely se velkou měrou na chodu rodiny. Škola ani další instituce nepřebíraly od rodin péči o děti v takové míře, jako je tomu dnes. Názory, postoje ani hodnotová orientace dětí nebyly tolik ovlivňovány médii. Rodiny byly velké, početné a držely při sobě. Na výchově v postmoderní době se podílejí oba rodiče. Muži jsou více zapojováni

do rodinného života, ženy se naopak více angažují na trhu práce a rodičovství již pro mnohé z nich není životní prioritou. Výchova dětí je volnější, svobodnější a přátelštější. Instituce, které se dnes velkou měrou podílí na výchově dětí, oslabují rodičovské role otců a matek. Na dnešní děti působí až příliš média. Mnoho dětí si dnes prochází rozvodem rodičů. Stejně tak není ideální malý počet sourozenců. Výchova dětí je velmi negativně ovlivněna také konzumním charakterem společnosti, který se orientuje na materiální hodnoty, a vytrácejí se z něj dobré mezilidské vztahy. Mnozí lidé ve snaze o dosažení kariéry nezvládají nebo zanedbávají výchovu svých dětí. Tento nedostatek se snaží vyvážit tím, že zahrnují své děti velkým množstvím materiálních statků. Schopnost rodičů vychovávat své děti klesá. Postmoderní společnost tak klade vyšší výchovné požadavky na pedagogické pracovníky, kteří se dnes podílejí větší měrou na výchově dnešních dětí. Otázkou zůstává, zda najdou dnešní děti, jež mají nepřeborné množství zájmových a také profesních příležitostí, v životě své štěstí...

Zdroje

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium Servis, 1995. Dědictví Komenského (Amosium servis). ISBN 80-85498-27-8.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran*. Praha: Portál, 2009. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-589-9.

STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

Transformace intimity od homo sapiens až po homo digitalis

Kristýna Šrámková

Hlavním problémem, kterým se tento text zabývá, je narušení intimity mezi lidmi. Toto téma jsem si zvolila, jelikož se domnívám, že intimita je základním a nenahraditelným kamenem každého společenství. Samotná slova jako intimita či intimní běžně užíváme v souvislostech, kdy mluvíme o lidech, interakcích mezi nimi, mezilidských vztazích, okamžicích či prostředí. Zároveň jej však často nesprávně zaměňujeme coby synonyma pro romantické anebo sexuální vztahy. Rodina jakožto společenství s neopakovatelnými vazbami, vytváří nejrůznější formy intimních vztahů doprovázených hlubokou vzájemnou důvěrou. S postupujícím rozvojem a rozmachem se společnost mění a s ní i podoba vztahů, které jsou formovány především nezadržitelným pokrokem, tedy globalizací společnosti. Ovšem co je pokrokem pro jednu oblast, může být úpadkem pro jinou oblast. Je zcela nezbytné na intimitu nahlížet jako na jistý sociální produkt, který se v průběhu historie zejména západní společnosti značně proměňoval. Hlavní otázkou této práce je především to, co v novodobé společnosti zapříčiňuje rozpad a narušení vztahů, a to nejen v rodinné sféře.

Před rozmachem digitálních technologií byl intimní život co do realizace složitější. Seznámení bylo daleko komplikovanější a též časově náročnější. Pokud chtěl člověk navázat vztah, nezbývalo mu nic jiného, než si s danou osobou domluvit schůzku, a to osobně nebo skrze papír. Seznamování bez digitálních technologií bylo náročné na čas, energii a dalo by se říct, že mnohdy i finančně. Telefony byly vzácným artiklem, který si nemohl dovolit

každý. Nyní člověk nemusí vyvinout takřka žádné úsilí, stačí pouze vytáhnout telefon a zavolat. Tato varianta je sice pohodlná a rychlá leč neosobní a intimita se zde zcela vytrácí. V dnešní uspěchané době je pro člověka stále více obtížné vymezit si čas na osobní setkání. Daleko jednodušší je zasednout k počítači a připojit se do virtuálního světa, kde můžeme komunikovat i s deseti přáteli či potencionálními partnery najednou, aniž bychom vytáhli paty z domu.

Dříve se musel člověk na schůzku upravit, vybrat místo a dnes nemusí prakticky vyvinout žádné úsilí, stačí se pouze přihlásit na sociální síť. Tato časová úspornost je jedním z důvodů, proč lidé upřednostňují virtuální vztahy, před těmi reálnými. Dalším výhodným atributem sociálních sítí, je vytvoření nejlepší verze sama sebe. Upravit fotku k naprosté dokonalosti ještě v nedávné době nezvládl každý. Ovšem um profesionálních grafiků dnes ve velké míře nahrazují nejrůznější filtry a aplikace, které dokážou během chvíle udělat kupříkladu z nevýrazné dívky či chlapce idol dané doby. Na sociálních sítích lidé ztrácejí zábrany, a tak je pro ně mnohdy jednodušší zakládat vztahy skrze virtuální svět a navození zamilovanosti přijde přes písmenka už samo. Když se poté sejdou, rouška anonymity se vytrácí a mnohdy zjišťují, že půlka z toho, co se o sobě dozvěděli, není pravda, což má reálný dopad na budoucí vývoj vztahu.

Další fenomén, který sebou sociální síť přináší a který ničí vztahy, je takzvaná mikronevěra. V dobách minulých lidé žárlili na reálné osoby, dnes žárlí na „lajky“. Již není zapotřebí tajných schůzek, výmluv a lží. Ke chvílkovým útěkům od stálého partnera, nebo dokonce k nevěře často stačí jeden jediný klik. Za každým profilem mnohdy paranoidně lidé vidí potencionální konkurenci a z občasného stalkování svých partnerů se stává denní

náplň. Zatímco dříve bylo k odhalení něvěrníka zapotřebí ho v posteli takříkajíc načapat s milenkou nebo mu najít v kapse účet od pochybného hotelu, dnes stačí mít ho v přátelích na sociální síti. Několik zdánlivě nevinných srdíček či „lajků“ pod fotkou je novodobým, již zmiňovaným fenoménem, mikonevěrou, a ačkoliv se to zdá na první pohled zcela bezvýznamné, ona banalita může ve chvíli způsobit rozvrat v jinak fungujícím vztahu.

Již nástupem mobilních technologií vyšlo najevo, že velké množství partnerských vztahů stojí na velmi vratkých nohou. Kolik rozchodů a rozvodů měly za následek omylem přečtené zprávy, to se nejspíš už nikdy nedozvíme. Jisté je ale jedno, že rozvoj komunikačních technologií naleptal soudržnost nejednoho páru (Krátký, 2018, online).

Doktorka Wendy L. Patricková uvádí, že uživatelé internetu si toto riziko uvědomují. Výsledky studie „Objektivní důsledky internetové nevěry“ z roku 2014 ukazují, že dotazovaní považují za nevěru nejen on-line randění, ale také virtuální sex nebo jiné sexuálně laděné aktivity na síti, ale i románky na emoční úrovni. Dle výzkumu 60 % až 82 % dotazovaných ohodnotilo emocionální on-line aféru za více zraňující než virtuální sex (Musálková, 2019, online).

Na tomto místě je dlužno dodat, že přestože se osobní kontakt vytrácí a lidé si na to již zvykli, setkání tváří v tvář je nenahraditelné a lidé ho k životu potřebují. Tím, že ztrácíme osobní kontakt, ztrácíme i intimitu, což má nedožrnné následky na udržení dlouhodobých vztahů. Lidé ztrácejí komunikační návyky, jež jsou potřebné pro zdravé budování sociálního života, a to může mít za následek problémy s udržením dlouhodobých vztahů a následným zakládáním rodin. Lidé také ztrácejí schopnost racionálně řešit problémy. Tuto situaci bych přirovnala k rozbitému spotřebiči. Dříve by člověk rozbitý spotřebič opravil, ovšem

v dnešní době je pro nás daleko snazší rozbitou věc vyměnit za novou. Na podobném principu fungují i novodobé vztahy, než bychom naše problémy řešili a na vztahu pracovali, raději ho ukončíme a vymění za nový. Jednoduše řečeno, vyskytne-li se problém, lidé se obvykle sesypou a neví si rady. Dle mého názoru za touto sociální bariérou stojí převážně neosvojené komunikační návyky potřebné pro sociální život. Dříve se tyto návyky předávaly z generace na generaci, ovšem ty jsou ovlivňovány a degenerovány technologiemi, a tak postupně není nikoho, kdo by tyto návyky předával.

V dnešní době přibývá stále více rozchodů, a hlavně rozvodů, z důvodu nesprávné komunikace, jelikož jsme se odnaučili překonávat problémy ve vztazích. Dle mého názoru není chyba pouze v lidech, ale především v médiích. Prakticky od malička nám média předkládají: „jakmile se vyskytne ve vztahu jakýkoliv problém, okamžitě jděte pryč“. Média v nás takovéto chování ba dokonce podporují. Hledá-li člověk na internetu nebo v nějakém časopise radu, jak vyřešit problémy ve vztahu, obvykle se dočte, že nejlepší je z „nefungujícího“ vztahu odejít. Nedávno jsem četla článek, kde si ženy stěžovaly, že po nich manžel vyžaduje, aby vařily a uklízely každý den. Autoři článku radili, že z takového vztahu má žena okamžitě odejít a nenechat se partnerem „zotročovat“. Takovýchto článků lze na internetu nalézt nespočet a rada je bohužel ve většině případů vždy stejná. Emancipace přinesla ženám velké osvobození, ale i velké problémy. Ženám je do jisté míry lhostejné, jestli v tramvaji sedí, nebo stojí, jestli za ně muž v restauraci zaplatí, pomůže jim do kabátu a doprovodí je domů. Nic z toho nepotřebují, jsou samostatné a soběstačné. Ženy chtějí být nezávislé na mužích, na tom nevidím nic špatného, ovšem pouze do jisté míry. Ženy by neměly přijít o svou křehkost. Místo

aby vzájemným zrovnoprávněním došlo ke spojení obou, dochází k rozdělení kompetencí. Zejména ženy vyžadují, aby rozdělení povinností bylo spravedlivé, a partneři si ty své přesně plnili. Já osobně tuto přemrštěnou emancipaci pozoruji i u svých kamarádek, jež mají názory a myšlenky, které by před třiceti lety téměř nikoho nenapadlo mít. Mají názor jako většina mladých žen v této době, a to sice, že by se muž měl o sebe postarat sám, tudíž mu nebudou vařit, ani se nijak starat o domácnost. Dříve žena přišla domů a začala se starat o rodinu, rozhodně by ji nenapadlo mít takovéto myšlenky.

V proměně intimity a vnímání sexuality hraje důležitou roli také koncept romantické lásky, tedy když v romantickém milostném vztahu má prvek kultivované lásky větší hodnotu než sexuální vášeň, a také nad ní převažuje. Přibližně do 19. století při výběru partnera hrála klíčovou roli rodina a společensko-ekonomický status partnera. Až kolem poloviny 19. století se začal brát skrze rozšíření romantické lásky na zřetel i jiný prvek, a to sice cit, pomocí čehož se vytvořil obraz domova jako intimního místa, ve kterém hraje hlavní roli žena. Ačkoliv idea romantické lásky existovala již dříve, představovala spíše platonický vztah, který se postupem času rozšířil z měšťanského kruhu po celé společnosti. Tento fakt byl významný i pro samotnou sexualitu, která už nebyla pouhým nástrojem reprodukce, ale i zdrojem rozkoše, čemuž významně napomohlo i rozšíření účinné antikoncepce (Giddens, 1992, s. 36–37).

S příchodem antikoncepce se ovšem vztahy setkávají s další překážkou. Tento malý prášek má totiž jednu velkou schopnost. Profesor Petr Weiss ze Sexuologického ústavu uvádí, že pokud partnerka užívala v době seznámení některou z forem hormonální antikoncepce, ovlivní to délku trvání vztahu. Takovéto vztahy se zpravidla rozpadají dříve

než vztahy, ve kterých žena hormonální antikoncepci neužívala. Příčinou je fakt, že ženy pod vlivem hormonální antikoncepce nerozlišují odoranty a po jejím vysazení jim partner může přestat „vonět“. Dále také hormonální antikoncepce ovlivňuje libido a nálady žen. Z výzkumu provedeného společností Steam/Mark vyplývá, že do deseti let se rozešlo 48,7 % párů, ve kterých partnerka při seznámení užívala hormonální antikoncepci. V opačném případě to bylo 33,3 % párů. Průzkumu se zúčastnilo 1605 mužů a žen ve věku od 35 do 65 let (Vágnerová, 2011, online).

Dalším problémem shledávám neochotu mladé generace investovat čas do zakládání vztahů. Z řady výzkumů je patrné, že tato neochota vyplývá zejména z pohodlnosti a snadného přístupu k pornografickému materiálu. Lidská sexualita se ovšem nemění, pouze stále více mužů dává přednost masturbaci u online pornografie. Počet partnerských sexuálních styků se snižuje. Nynější mladší generace je pravděpodobně více závislá na internetu než na reálných partnerských vztazích. Vztahy v dnešní době vypadají často následovně: muž může, když to přeženu, „souložit“ s deseti ženami zároveň. Může si teoreticky psát s několika ženami a provozovat sexting, přitom opět nemusí vyvinout ani nikterak velké úsilí, stačí mu zkopírovat jednu zprávu a poslat ji všem najednou.

Zájem o samotný sex neklesá, pouze o ten partnerský. Více studií po celém světě dokazuje, že pokles partnerských styků souvisí především s již zmiňovanou dostupností internetové pornografie. V Japonsku dostal tento civilizační trend název „Shinai shokogun“ čili syndrom celibátu. Třetina Japonců do třiceti let nikdy s nikým nechodila, 45 % japonských žen ve věku 16–24 let nestojí o žádnou formu sexuálního kontaktu, což se týká i čtvrtiny stejně starých mužů. Konkrétně v Japonsku má asexuální

chování velké části mladé generace už silné demografické důsledky. Do čtyřiceti let by se Japonsko s nynějšími 126 miliony tak mohlo změnit v pouze asi 80milionový stát (Zajíček, 2017, online; Palata, 2020, online).

Přestože je západní společnost v současnosti sexu otevřená historicky nejvíce, o nedostatku sexuálních zkušeností u svých klientů mluví i terapeutka a socioložka Markéta Šetinová. *„Ve své praxi poměrně často pozoruji mladé lidi mezi dvaceti a pětatřiceti lety, kteří mají nulové nebo skoro žádné sexuální zkušenosti,”* vysvětluje Šetinová. Na tomto místě je dlužno dodat, že její zkušenost je sice zkreslená tím, že se setkává až s lidmi, kteří určitý jev vyhledáním pomoci akcentují, ale i tak se zdá, že snižující se sexuální aktivitu mladých lidí můžeme pozorovat i u nás (Šebestík, 2019, online).

Nerada bych se dopouštěla nesprávné generalizace mladé generace, dle mého názoru můžeme pozorovat vedle této skupiny mladých lidí, kteří upřednostňují virtuální sex, skupinu druhou. Ona druhá skupina by dle mého názoru byla ochotná čas i energii do vztahů investovat, bývají však velmi často pracovně vytíženi (dvě zaměstnání, manažeři atd.) a na seznamování už poté nemají ani pomyšlení. Tato skupina navíc bývá velmi často zneužívána zaměstnavateli a je na ně vyvíjen tlak, který vyvolává stres, což může mít za následek nejrůznější psychické problémy. Již zmíněný stres je jedním ze „zabijáků“ vztahů a mnohdy onen stres vzniká právě náročným povoláním. Stresující soužití může mít nedožrnné následky nejen na samotný vztah, ale také na zdraví. Na tomto místě je dlužno dodat, že je velmi důležité, aby partneři, jejichž vztah je sužován stresem, nerezignovali, ba naopak začali s tímto problémem aktivně bojovat. Pracovní vytížení má za následek již výše zmíněný problém v navazování vztahů, zejména těch dlouhodobých.

Navázat krátkodobý fyzický kontakt takzvaně „vztah na jednu noc“ není problém, ovšem vytvořit si hlubší pouto je něco zcela jiného.

Další problém shledávám v povaze novodobých vztahů. Pokud se mladí lidé rozhodnou investovat čas a energii do vytvoření vztahu, tak pod podmínkou nikterak velkého závazku. U partnerských vztahů mají lidé pocit, že je to období absolutní svobody. To je však falešná iluze, která vyústí v takzvané „přechození vztahu“. Partnerský vztah má několik fází a to seznámení, chození a manželství (svatba, děti). Chodit s druhým ale nelze donekonečna. Poslední krok však jako by snad přestal existovat. Dříve bylo zcela normální, že se dva partneři po roce vzali. Vztahy, které nevyústí v založení rodiny a dosáhnou stáří šesti let (+/- dva roky), se začnou rozpadat. Přitažlivost se ze vztahu začíná vytrácet. Tento fakt shledávám za více než pravdivý, jelikož ve svém okolí pozorují, že toto takzvané „vztahové přechození“ se bez výjimky vyskytlo u každého páru, který se ve vztahu nikterak neposunul. Mnohdy se tyto páry rozhodly svatbu či dítě nahradit psem, ovšem výsledek byl stejný jako u „přechozeného vztahu“, maximálně setrvaly ve svazku o rok déle. Je však důležité rozlišovat mezi „přechozeným vztahem“ a nefunkčním vztahem. Mnohé páry se nefungující vztah snaží zachránit dítětem, tím ovšem pouze vztah konzervují a po odchodu dětí se mnohdy vztahy rozpadají. Manželství je také velmi důležitým a mnohdy podceňovaným aktem. Mladí lidé jsou často toho názoru, že se jedná pouze o úřední formalitu. Ovšem ukazuje se, že se jedná o důležitý prvek ve vztahu, který dokazuje, že jsou partneři připraveni jeden pro druhého mnohé obětovat. Na lásku musí být dva a na dlouhodobý vztah obzvlášť, je tedy důležité, aby partneři o vztah pečovali, a předcházeli tak jeho rozpadu.

Digitalizace má také nedožrnný dopad na rodinu s dětmi. Stačí se rozhlédnout po ulici nebo na dětském hřišti a uvidíte desítky matek, které sedí na lavičce s očima „přilepenýma“ na obrazovkách svých chytrých telefonů. Píší si s kamarádkami, partnery, sledují videa nebo jsou aktivní na sociálních sítích. Čas od času se podívají před sebe, zda si jejich dítě ještě hraje. Tento scénář je velmi smutný, ovšem pravdivý. Doby, kdy si matky hrály na hřištích se svými dětmi, jsou již hlubokou minulostí. Chytré telefony se pro nás staly základem našich životů, ale je důležité si uvědomit, jak významný vliv mají na vztahy mezi rodiči a jejich dětmi.

Touto problematikou se zabývali odborníci v Austrálii, kteří na základě výzkumu přišli s velmi alarmujícími závěry. Ukázalo se, že rodiče ani častokrát nevědí, kolik času stráví sledováním chytrých telefonů v době, kdy by se měli starat o své potomky. Většina rodičů, zejména pak matky, nesledovala děti, jestli náhodou nespady nebo se někde nezatoulaly, a jen velmi málo z nich se věnovalo konverzaci s dítětem. *„Jedna matka byla tak zaujatá svým telefonem po dobu více než třiceti minut, že si ani nevšimla, že její syn narazil do dřevěného nábytku. Další matka ani neviděla, že její dítě vypadlo z kočárku,“* uvádí Carrie Ewinová (Aši, 2018, online),

Dále bych ráda věnovala pozornost dalšímu problému, který má velký vliv na formování a kvalitu novodobých vztahů. Dle mého názoru dnešní vztahy nemají do budoucna velkou perspektivu a výdrž, jelikož jsou muži ve věkové hranici od 18 do 30 let velmi zženštělí. Najít muže, aby to byl muž v pravém slova smyslu, je jako hledat jehlu v kupce sena. Já osobně spatřuji hned několik možných důvodů vzniku fenoménu zženštělých mužů, a to především v ženské emancipaci. Dále zrušením základní vojenské služby, pomineme-li skutečnost, že tato služba

vlasti sebrala člověku 2 roky života, kdy se mohl kupříkladu profesně posunout, tak vojenská služba muže takříkajíc „zocelila“. Pokud se rozhlédnu po ulici, nejsem si jista, kolik mužů lze opravdu označit za muže. Toho, co má dokonale pěstěný knír? Toho, co mu ze špičatých mokasín koukají puntíkové ponožky? Kam se poděli muži, kteří mají široká ramena, chlupatý hrudník a na tváři nedbalé strniště? Opět lze na internetu nalézt nespočet diskuzí na toto téma, kde se ženy jasně shodují na úbytku mužnosti u mužů. Společnost uvěřila tomu, že muž se k ženě dostane snáz, když se bude chovat jako ona. Ženy ale nechtějí po svém boku kamarádku, těch mají spoustu. Ovšem tento fenomén se nedotýká pouze vizuální stránky, ale také osobnosti mužů. Muži mnohdy neplní roli takzvaného ochránitele a jistoty jako takové, ale spíše dalšího ukňouraného dítěte. Ovšem muži za to ve své podstatě nemohou, tento rys v nich vybudovává již samotný styl výchovy. Nedávno jsem četla článek na toto téma od psychologa, který uváděl příklad ze života. Psycholog v článku prezentoval, že sledoval dění na stanici metra, kde šla matka s osmiletým chlapcem. Na zádech měla chlapcův batoh, v podpaží jeho skateboard, v jedné ruce nákup a v druhé držela za ruku onoho chlapce. Takto starý chlapec by zajisté již zvládl si své věci vzít sám, ba dokonce i matce pomoci. Dříve takto staří hoši museli pomáhat. Dnes je vše naopak, děti jsou zhýčkané, odstupuje se od jakýchkoliv kázeňských trestů a stále více rodičů upřednostňuje americký styl výchovy. Na závěr práce bych ráda dodala, že toto téma by si zasloužilo ve společnosti větší pozornosti. Také se domnívám, že by se tomuto tématu mělo věnovat více pozornosti již na základních školách, kupříkladu v hodinách rodinné výchovy.

Zdroje

AŠI. 80 procent matek se dívá do telefonu místo na děti! Vadí to? *Super mámy* [online]. 14. 11. 2018 [cit. 2020-10-19]. Dostupné z:

https://supermamy.maminka.cz/clanek/pro-zeny-super-mamy-materstvi/576951/80-procent-matek-se-diva-do-telefonu-misto-na-deti-vadi-to.html?utm_source=supermamy.maminka.cz&utm_medium=copy.

GIDDENS, Anthony. *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál, 2012, 215 s. ISBN 978-80-262-0175-5.

KRÁTKÝ, Petr. Mikronevěra. Věděli jste, že vám smajlíky můžou zničit manželství? *Idnes.cz* [online]. 22. 1. 2018 [cit. 2020-10-18]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/nevera-socialni-site-vztah-rozchod-rozvod-mikronevera.A180120_182724_vztahy-sex_job.

MUSÁLKOVÁ, Zuzana. Aférka na síti? I to je nevěra. *Novinky.cz* [online]. 7. 9. 2019 [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/aferka-na-siti-i-to-je-nevera-40295708>.

PALATA, Luboš. Raději videohry a porno. Mladé lidi přestává úplně bavit sex. *Deník.cz* [online]. 17. 6. 2020 [cit. 2020-10-18]. Dostupné z:

<https://www.denik.cz/zdravi/sex-mladi-lide-mobily-20200616.html>.

ŠEBESTÍK, Ondřej. Porno místo sexu a radši na Tinder než na rande. Sexuální chování se s nejmladší generací proměňuje. *Wave rozhlas* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/porno-misto->

sexu-a-radsi-na-tinder-nez-na-rande-sexualni-chovani-se-s-nejmladsi-7779057%20.

VÁGNEROVÁ, Kristýna. Užívání antikoncepce ovlivňuje délku vztahu. *Lidovky.cz* [online]. 8. 4. 2011 [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/zdravi/uzivani-antikoncepce-ovlivnuje-delku-vztahu.A110407_141737_In-zdravi_pks.

ZAJÍČEK, Zdeněk. Touha po sexu nemizí, muži ale více a raději sledují porno na internetu, zjistili vědci. *Irozhlas.cz* [online]. 11. 3. 2017 [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/zdravi/sex-mladi-lide-mobily-20200616.html>.

Problémy českých rodin

Nikolas Hreňo

V této práci se pokusím zhodnotit některé z problémů rodin v České republice, popsat, proč vznikají, a uvést k nim řešení.

Nejprve se podíváme na problémy v komunikaci. V poslední době jsem začal více pozorovat to, jak se změnila komunikace mezi členy rodin. Zpočátku jsem to naivně považoval za změnu k lepšímu, lidem bylo umožněno kvůli zprísňení podmínek, aby svůj čas trávili se členy svých rodin, místo aby ho marnili v zábavních podnicích a hospodách. Měl jsem za to, že to napomůže prohloubení jejich vzájemných vztahů a že se lidé díky tomu semknou.

Místo toho jsem však ve všech rodinách, které jsem v poslední době navštívil, zaznamenal jistý propad. Pozoroval jsem, jak děti pomalu začaly ztrácet respekt vůči svým rodičům, a těm pak nezbylo nic jiného, než postupně zvyšovat sílu svého hlasu a využívat čím dál častěji výstrahy a pohrůžky.

Myslím, že se jednalo o následky ponorkové nemoci, která kvůli pandemii v mnoha rodinách vypukla, tito lidé prostě nebyli zvyklí trávit spolu čas, a když k tomu byli kvůli nařízením donuceni, tenze mezi nimi jen rostla. Avšak tento tlak nebyl jediným zdrojem hádek.

Napětí začalo proudit do rodičů ze všech stran. Ze života jim zmizela jistota. Věci, které každý z nás bral za samozřejmé, se najednou staly předmětem obav. Otázky jako „Jsem opravdu zdravý, nebo jen zatím nepociťuji příznaky nemoci?“ se najednou objevily a odmítaly se ztratit. Podobně začali uvažovat i o stabilitě svého

zaměstnání, kvůli hrozící krizi a omezení některých jejich ústavou daných práv, kvůli možnosti hrozícího lockdownu.

Nepomohlo ani to, že byli ovlivňováni také panikou lidí kolem sebe. Některé druhy zboží a hygienických přípravků z obchodů prakticky vymizely. A to, že celý stav byl médií zpočátku brán jako zbrusu nová senzace, této situaci také moc nepomohlo.

Avšak nemůžeme všechny problémy v komunikaci přikládat pouze současné krizové situaci. Během posledních dvaceti let došlo ke změnám ve fungování celé společnosti, které nemůžeme srovnat s žádným jiným obdobím v lidské historii. Mluvím samozřejmě o raketově rychlém vývoji informačních technologií.

Nesnažím se tvrdit, že používání těchto technologií ničí komunikaci mezi členy rodiny, jedná se o úžasný nástroj, který má doslova miliony využití. Člověk s ním může vidět, co se děje na druhém konci světa, a nestojí ho to ani deset sekund jeho času, může bez vynaložení finančních prostředků kdykoliv mluvit s jakýmkoliv členem své rodiny a má často bezplatný přístup téměř ke všem publikacím, jaké kdy vznikly.

Avšak mnohokrát jsem už pozoroval i to, jak tyto prostředky bránily komunikaci. Lidé totiž mají a vždy měli tendenci vyhledávat co nejsnadnější způsoby pro dosažení svého cíle. Jedná se o vlastnost, díky které jsme se z doby kamenné dostali až k technologickým zázrakům současnosti. Proč se bavit s někým, kdo je tři místnosti od vás, když mu můžete poslat esemesku? Proč napomínat na veřejnosti dítě, když ho můžu ignorovat a místo toho si přečíst na mobilu něco zajímavého? Obě situace jsem spatřil na vlastní oči.

Věřím však, že tento problém lze vyřešit. Klíčové je, že komunikační a informační technologie jsou nástrojem

stejně jako oheň a podobně jako oheň je možné je využít, aniž by nás pozřely a ovládaly. Nejdůležitější je pro rodiče jednak praktikovat umírněnost, a to obzvláště v přítomnosti dětí, a také dítě nevystavovat těmto technologiím příliš brzy.

Myslím, že se tak děti naučí, že lze bez těchto technologií trávit volný čas, aniž by se nudily, také jak ukazovat své emoce bez emotikon a nesmyslných výrazů jako „LOL“ a „LMAO“ a využívat svou fantasii. Dokonce by tento přístup mohl zmenšit procento lidí, kteří trpí nomofobií, které u nás představuje zhruba 50 % populace.

Pokud tento problém však není řešen a dítě se naučí trávit většinu času ve virtuálním světě, může se z něj stát hikikomori, což je extrémně senzitivní jedinec, který se aktivně vyhýbá lidské společnosti. Tito lidé neopouštějí své domy a pokoje i celé měsíce a často žijí jako příživníci u svých rodičů. Jedná se však o krajní extrém, který v Česku není moc častý (Teo, Gaw, 2010, online).

Myslím si, že nejvíce konfliktů však pramení z faktu, že rodina je tvořena členy dvou a více generací. Problém těchto konfliktů pravděpodobně existoval vždy. Jádrem celého problému podle mě je, že se každá generace vidí jako ta nejlepší, kvůli čemuž je pro ni obtížné přijímat nápady a názory generací jak mladších, tak starších. Proč přijímat názory jiných, když jsou ty mé těmi nejlepšími? Problémem je, že si člověk vždy sám připadá jako hrdina vlastního příběhu.

Jediným způsobem, jak by tyto mezigenerační spory mohly skončit, by bylo naučit starší generaci respektovat snahu té mladší najít nové lepší řešení a stejně tak novou generaci respektovat časem a zkušeností ověřená řešení té starší. Něco takového podle mého názoru není prakticky proveditelné.

Pokud ale přemýšlíme o problémech, kterým rodiny čelí, nemůžeme se zdržet pouze u komunikace, neboť ta může být v rodině negativně ovlivněna stresem jejích členů. Tento stres je v Česku často způsobován ekonomickými problémy, a to zejména zadlužeností.

Často se děje, že se lidé u nás nechají zlákat nabídkou, která nejprve vypadá výhodně, a sice „nakup teď a zaplať potom“. Co si však tito jedinci neuvědomí, je fakt, že tyto nabídky jsou vytvářeny, aby byly výhodné pro ty, kteří je nabízejí, a nikoliv pro klienty, což pak vede k tomu, že se člen rodiny zadluží zlákan vyhlídkou překrásné dovolené a toho, jaké dárky dá svým dětem, aniž by si uvědomoval rizika svého chování.

České domácnosti dluží finančním institucím něco přes 1,7 bilionu korun a z toho zhruba 300 miliard tvoří právě tyto často nevýhodné krátkodobé spořitelenské úvěry. Problém je však v České republice hlavně ve starých exekucích z doby po hospodářské krizi. Tehdy nebylo poskytování úvěrů dostatečně regulováno, kvůli čemuž se řada rodin stala obětí lichvářů a skončila v dluhové pasti. Naštěstí však můžeme s časem pozorovat určité zlepšení. Jen malé procento lidí (přibližně 3,2 %) nezvládá své dluhy splácet a počet exekucí se podle dat organizace Češi v právu postupně zmenšuje (Češi v právu, 2020, online).

Myslím si, že toto vítězství můžeme připsat zlepšení finanční gramotnosti naší populace a přijetí zákona o spotřebitelském úvěru, který umožňuje situaci lépe regulovat. Obávám se však, že situace se brzy zhorší, a to zejména vlivem ekonomické krize a stoupající nezaměstnanosti, jež současná pandemie koronaviru přinesla.

Další problém pro rodinu, který souvisí s ekonomickou situací u nás, je i zvyšující se cena nemovitostí, která brání

novomanželům v tom najít si místo, kde by mohli vychovávat své děti. Jsou pak často nuceni sdílet bydlení se starší generací, což může vést k mezigeneračním konfliktům, jež se týkají právě názorů na výchovu dětí. V rodině pak panuje nepříjemné napětí.

Tato situace má ovšem také světlé stránky. Přítomnost prarodičů umožňuje rodičům soustředit se více na svá zaměstnání, neboť péči o své děti mohou těmto prarodičům na určitou dobu svěřit, a ti ji často přijmou jako ukázkou důvěry.

Další situace, která českou rodinu může ohrozit, je i rozvod. Tato událost totiž vnáší do celé rodiny obrovský tlak, zejména na děti.

Rozvod manželství bez dětí není ani zdaleka tak náročný. Jediná věc, kterou je třeba vyřešit, je rozdělení majetku.

Pokud je ale ukončeno manželství dvou partnerů, kteří spolu dítě mají, rodina nekončí, je jen rozdělena, protože rodiče dítěte zůstávají jeho rodiči i nadále. Tento proces se nevyhne soudnímu řízení, které probíhá, aby bylo zajištěno, že je o dítě dobře postaráno, což však přináší silnou finanční zátěž do celé už tak komplikované situace.

Toto však vyvolává zajímavou otázku. Je rozvod sám o sobě pro rodinu negativním jevem?

Osobně si myslím, že jednoznačná odpověď na tuto otázku neexistuje. Záleží spíše na procesu každého individuálního rozvodu.

Pokud tento proces trvá příliš dlouho a rodiče spolu o děti zápasí, hádají se a nejsou schopni dospět k domluvě, pak je tento rozvod negativním jevem, který ohrožuje základní rodinné funkce. Pokud je však, všechno provedeno rychle a rodiče k domluvě dojdou sami, nepokládám ho za negativní jev.

K rozvodu dochází, pokud jsou buď jeden, nebo oba partneři se vztahem nespokojení a osobně si myslím, že nešťastné manželství má na rodinu mnohem horší vliv než rozvod, a jak jednou řekl známý komik Louis C.K.: „Žádné šťastné manželství neskončilo rozvodem“.

Osobně znám několik lidí, kteří vyrůstali s rozvedenými rodiči, a nikdy jsem u nich nezaznamenal známky toho, že by jejich rodina byla dysfunkční. Oba rodiče se o ně starali a snažili se pro ně zajistit co možná nejlepší budoucnost, ovšem samozřejmě musím připustit, že ne všechny rodiny, ve kterých k rozvodu došlo, fungují stejným způsobem, někdy totiž animosita mezi otcem a matkou rozvodem nekončí a následně se projevuje právě na dětech.

Sám tedy rozvod jako negativní jev nevidím, jen si myslím, že komplikuje rodinou dynamiku, avšak vidím ho spíše jako krajní řešení problému než jako jeho příčinu.

V České republice se rozvodovost pohybuje někde kolem 45 %, což je vysoká hodnota i v porovnání s ostatními vyspělými státy, ale i tak se jedná o zlepšení oproti hodnotě z roku 2010, kdy rozvodovost dosáhla 50 % (ČSU, 2019, online).

Rozvodu lze předejít jen jedním způsobem, a sice správným výběrem partnera. Jedinec plánující svatbu by ji neměl uspěchat, nejdříve by měl strávit s partnerem nějaký čas a ujistit se, že se skutečně jedná o někoho, s kým by chtěl strávit zbytek života. Také stojí za to před plánováním rozvodu navštívit rodinného poradce vzhledem k tomu, že lidé často vidí obyčejné problémy jako zcela neřešitelné a někdy jim stačí k jejich vyřešení jen získat třetí pohled na celou situaci.

Teď ukážu jeden z problémů, o kterých se příliš nemluví, ale který já osobně považuji za závažný. V České republice

existuje velké množství rodin, ve kterých není nikdo, kdo by uměl vařit.

Na první pohled se může zdát, že se jedná o maličkost vzhledem k tomu, kolik podniků nabízejících právě tuto službu v každém městě existuje, avšak i když přehlédneme finanční zátěž takového stravování, může kdykoliv nastat situace, že se tyto podniky stanou nedostupnými, pak je taková rodina odsouzena k tomu, aby konzumovala nezdravé polotovary, a když přihlídneme k tomu, že výživa představuje chemický zdroj energie pro tělo člověka, je nanejvýš důležité, aby tato strava byla co možná nejzdravější.

Navíc jídlo bylo vždy příležitostí pro to, aby se rodina sešla, a představovalo výbornou příležitost k mezilidské interakci. Dnes přibývá rodin, ve kterých jedí členové odděleně anebo beze slova. Celkově to považují za těžkou ránu uštědřenou rodinné resilienci.

Jídlo je pro rodinu, a dokonce pro celou společnost tak důležité, že mu sociologie věnuje celou oblast, a sice sociologii výživy. Dynamika rodiny a vlastně i celé společnosti se projevuje v tom, jakou má jídlo podobu, a jak a kým je připravováno. Na podobě jídla a stolování se projeví finanční situace rodiny, někdy také etnicita, či dokonce náboženství, a na tom, kdo ho připravuje, zase rodinná hierarchie. I zde můžeme pozorovat to, jak se změnila pozice ženy v rodině v minulém století.

Svou práci zakončím starým rčením, které praví, že láska prochází žaludkem. Co to však praví o rodině, ve které se nevaří, se ani neodvažuji hádat.

Zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020, 09.06.2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2019>.

ČEŠI V PRÁVU. Zadlužení Čechů. *Češi v právu* [online]. Česká asociace věřitelů, 2020, 2020 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: https://www.cesivpravu.cz/zadluzeni-cechu_

TEO, Alan a Albert GAW. *Hikikomori, A Japanese Culture-Bound Syndrome of Social Withdrawal? A Proposal for DSM-V* [online]. San Francisco, CA, 2010 [cit. 2020-12-03]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4912003/pdf/nihms792352.pdf>. Department of Psychiatry, University of California.

Vliv feminismu na roli otce v rodině 21. století

Eliška Kvasničková

Problematika role muže v současné rodině je velice složité uchopitelná. Dostáváme se totiž do situace, kdy stojí ve střetu genetické vlohy v podobě archetypů a společenské dění, které – mnohdy nátlakem – zbavuje muže části jejich přirozenosti nepřiznáním privilegií, kterými geneticky disponují.

Následující text představuje základní vymezení mužských archetypů v kontextu s rolí pečujícího otce v rodině, blíže představuje také vliv (graduujícího) feminismu na mnohdy syntetizující se role ve společnosti na horizontální rovině.

Archetypy muže

Do psychologie zavedl pojem „archetyp“ Carl Gustav Jung, který, jak sám uvádí, výraz přejal od sv. Augustina, který ve stejném kontextu používá pojem „idea“ (Jung, 1993; Franče, 2020, online).

Jungovo pojetí archetypu prošlo několika změnami, až roku 1919 Jung (1993, s. 45) uvádí: *„...v nevědomí nalézáme rovněž vlastnosti, kterých nenabýváme individuálně, ale které jsou děděny, např. instinkty jakožto puzení konat z nutnosti, bez vnější vědomé motivace. V této „hlubší“ vrstvě můžeme rovněž nalézt apriorní, vrozené formy intuice, jmenovitě archetypy vnímání a poznávání, které jsou nezbytnými apriorními předpoklady všech psychických činností. Podobně jako instinkty člověka pudí k specificky lidskému způsobu bytí, tak také archetypy podmiňují vnímání a poznávání ve specifických lidských vzorcích.“*

Vliv archetypu záleží na postoji, který k němu člověk zaujme: může ho ignorovat, nechat se jím řídit, nebo ho respektovat a pracovat s ním. Archetypy nelze racionálně uchopit: promlouvají k člověku skrze symboly a metafory. Promítají se však do našeho vnímání a do vzorců chování, kde s nimi již lze pracovat. Jung uvádí tyto mužské archetypy:

- **Hrdina** – hrdina jako někdo silný a neporazitelný. Je si jistý tím, co chce. Nikomu se přitom za své cíle nezodpovídá. Hrdina je nedospělý bojovník. Chlapec, který hledá vlastní hranice a zároveň je také překonává.
- **Král** – silná vnitřní i vnější autorita. Moudrý král je sebejistý, neohrožený, netouží po obdivu. Poskytuje zdravou autonomii, samostatnost a jasně vytyčené hranice.
- **Čaroděj** – atributem čaroděje je „proměňovat“ nepochopitelné v pochopitelné. Je charismatickou postavou, archetypem uvědomění, vědomí, růstu a proměny. Snaží se dostávat do hloubky, poznávat smysl i stíny svého já.
- **Bojovník** – bojovníka vystihují stálost a odvaha. Tento archetyp rád ochraňuje své hranice, ať už reálné, nebo psychologické. Vyžaduje a také sám přináší odvahu a vytrvalost. Agresivitu umí vybíjet smysluplně. Má přirozenou potřebu ochraňovat ženy.
- **Milenec** – schopnost prožívat intimitu a vztahy a také vztahy navazovat. Archetyp milence oceňuje krásu života a užívá si ji. Ve své zralé podobě pak zjemňuje ostatní archetypy. Tento archetyp je velice důležitý pro vztah mezi mužem a ženou, ale zároveň i pro plnohodnotné naplňování života (srov. s Patrman, 2020, online).

Otcové a matky v péči o dítě

Archetypálně vnímáme role ženy a muže v kontextu péče o dítě poměrně jednoznačně. Žena je pečovatelkou, muž ochráncem. V průběhu staletí se tyto role různě (více, či méně) proměňovaly, nejzásadnější změny se však začaly odehrávat od 2. poloviny 20. století.

V kontextu otce ve vztahu k dětem se nejvíce pohybujeme v archetypu krále a bojovníka. Pokud král není v rovnováze, může na své děti v roli tyrana křičet a bít je, v opačném extrému, v roli „slabocha“, o své děti a o výchovu o ně nejeví zájem. Král, který je moudrý, má ve výchově dětí jasné priority, dává dětem prostor, ale zároveň určuje mantinely. Archetyp bojovníka se pak ve výchově podílí především ochranou a zabezpečením své rodiny (srov. s Patrman, 2020, online).

Od 2. poloviny 20. století se ale objevuje (a je vyžadována) také v důsledku emancipačních snah nová sociální role: muž (otec) pečující.

Diane Ehrensaftová (1987; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 22) ve své práci Parenting Together dospěla k závěru, že většina rodin, které pro svou práci zkoumala, měla sice dva pracující rodiče, neměla však dva pečující zaměstnané rodiče. To jinými slovy znamená, že zatímco ženy většinou prokázaly schopnost redefinovat svou roli v rodině i širší společnosti „pracující matky“, většina mužů nebyla schopna obdobné redefinice tak, aby jejich otcovská role získala nový obsah.

Dle Toni Wolfové existují čtyři ženské archetypy:

- **Matka (Královna)** – matčin hlavní zájem je blaho jejích dětí a dalších lidí, kteří jsou jí svěřeni do péče. Archetyp ženy matky je nejsilnější a nejrozšířenější a je v každé ženě, ať už fyzickou matkou je, nebo není. I ženy, které děti nemají, mohou své

archetypální vlastnosti uplatnit v péči o jiné, např. jako učitelky, lékařky, psychologky, sociální pracovnice atd.

- **Hétera** – její archetypální prioritou je vztah k mužům, zajímá ji především kvalita vztahu k mužům, zejména ke svému partnerovi.
- **Amazonka** – její archetypální prioritou je angažovanost ve veřejném životě, vkládá svou hlavní energii do projevů kolektivního života nebo do oblasti veřejného zájmu, angažuje se v jiných věcech než v osobních vztazích; toto typologické zaměření nemusí být vždy uvědomované, často bývá nevědomé.
- **Médium** – jeho archetypální prioritou je schopnost vnímat nebo intuitivně předjímat věci, které jiní lidé necítí, vkládá svou hlavní energii do projevů kolektivního života nebo do oblasti veřejného zájmu, angažuje se v jiných věcech než v osobních vztazích; toto typologické zaměření nemusí být vždy uvědomované, často bývá nevědomé (srov. s Kučerová, 2016, online).

Žena má tedy archetyp matky, plodné ženy s pečujícím a mateřským chováním, dědičně „ukotvený“. Ač bychom mohli pracovat s vlastnostmi typickými pro archetypy krále a bojovníka, archetyp otce v mužských archetypech nenajdeme. Na roli otce lze tedy pohlížet nikoli jako na biologicky vrozenou dispozici, avšak jako na (sociální) roli, které je potřeba se za pomoci určitých archetypálních dispozic učit.

A ve většině případů se jí učí dobře. Diane Ehrensaftová (1987; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 22) uvádí, že pokud muži pečovali, pak stejným i rozdílným způsobem jako ženy. Na jedné straně byli muži schopni vykonávat mnohé z běžných, rutinních aktivit souvisejících s péčí

o dítě, na straně druhé se k dětem chovali „drsněji“, provozovali s dětmi častěji fyzické hry, zatímco ženy vyjadřovaly častěji emoce, hovořily více o svých citových vazbách k dítěti, a naopak o citové vazbě dítěte k nim i o samotné péči.

Podle Brendy Geigerové (1996; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 22) pak platí, že pokud jsou muži v roli pečovatele, dokáží ji, kromě rozdílného typu her provozovaných s dětmi, zastat v podstatě stejně jako matky. Tato autorka dospěla k závěru, že pečovatelské chování určuje, případně ovládá, role pečující osoby. Muži se s větší pravděpodobností chovají jako primární pečovatelé, pokud fungují v egalitárních¹ partnerstvích, kdy zpětně skutečnost, že jsou pečovateli, přispívá k budování tohoto typu vztahu.

Jiný pohled na účast mužů v procesu socializace dětí uplatnil Scott Coltrane (1992, In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 22), když se zaměřoval na sledování fungování genderové organizace společnosti v neindustriálních společnostech: dospěl k závěru, že společnosti, kde se otcové podílejí na socializaci svých dětí, „produkují“ muže, kteří inklinují méně k tomu, aby vylučovali ženy z veřejné sféry a veřejných aktivit. To jinými slovy znamená, že účast mužů na socializaci dětí vede v těchto společnostech k vyrovnání možnosti uplatnění mužů a žen.

Otec pečovatel

Otázka konceptualizace otcovství, respektive jednotlivých „images“ otcovství, je komplikovanější a „barvitější“. I když ve většině případů byla péče o dítě vnímána muži samými

¹ Někdy též uváděno jako „emancipované partnerství“. Jedná se o partnerství (rodinu), ve které muž a žena rovnoprávně zastávají rodičovskou moc.

jako zvládnutelná a jimi zvládaná (totéž zpravidla korespondovalo s názorem jejich partnerky), mnozí muži si uvědomovali, že se museli mnohému učit (totéž ale zmiňovaly samy o sobě i některé ženy). Péče o dítě tak nebyla vnímána jako něco daného, vrozeného, i když argumentace tohoto typu se objevovaly, ale jako něco, co se člověk – muž i žena – musí a může naučit, i když k tomu není primárně socializován/a. Počáteční představy některých mužů o tom, co to znamená pečovat o malé dítě, co vše péče vyžaduje, a hlavně v jakém rozsahu a frekvenci vykonávaných činností, neodpovídaly vždy tomu, co následovalo. Životní zkušenost pak zafungovala jako korektiv jejich představ (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 21, 58).

Situace péče a starání se o dítě pak některé muže zesenzitivnila. (...) Nejeden otec začal projevoval strach o dítě (třeba aby nedošlo k možnému úrazu), projevoval o své dítě starost, snažil se je zabezpečit tak, aby nestrádalo, aby se mu dařilo, aby neonemocnělo, aby mu nebyla zima apod. Starání se o dítě některé muže socializovalo k většímu respektu k druhému člověku, k adekvátnímu reagování na potřeby a požadavky dítěte, které (často) musí mít a mají prioritu před potřebami a požadavky pečovatele. Pobyt otce doma s dítětem nasměroval otce k tomu, že „byl s dítětem“ (nejen ho „měl“), prožíval s dítětem jeho život (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 58).

Intenzivní starání se o dítě se pak promítlo do vztahu otce k dítěti. Pokud specialisté (Možný 1990; Gjuričová 1996; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 58) zmiňují, že mezi otcem a dítětem je zpravidla volnější vazba než mezi matkou a dítětem, pak toto obvyklé schéma koresponduje s tradičním rodinným uspořádáním v rodinách – distancí otce-živitele a blízkostí matky-pečovatelky. Tam, kde otec

o dítě pečuje, dochází ke vztahovým posunům mezi otcem a dítětem. Muž je schopen si vytvořit těsnější vazbu k dítěti a naopak. Velice zřetelně to vystupuje do popředí v rodinách, kde otec pečoval jen o jedno z více (obvykle dvou) dětí. To, o které pečoval, vnímal jako sobě bližší. V případě dítěte rodiče registrují, že dítě, o které bylo pečováno i mužem, je pak schopné „jít“ k oběma, respektive tíhne k tomu, s kterým bylo poslední dobu víc.

I když v páru se rodiče často vnímají jako nestejní, respektive rozdílní, ukazuje se, že vnímání svých schopností a vlastností, které se váží k výkonu rodičovství, odvozují spíše na základě reálné praxe než stereotypně na základě genderu. Někdy byl otec označen jako ten trpělivější, starostlivější apod., matka jako přísnější, racionálnější, eruptivnější apod. Jindy byl otec vnímán a sebe sama vnímal jako autoritu, byl tím, kdo děti disciplinuje, případně trestá, i když na druhé straně byl označen za toho trpělivějšího. Tyto skutečnosti dokládají, že při vnímání svých zcela konkrétních vlastností a schopností jsou muži a ženy schopni překonat genderově stereotypní optiku a že odlišnost mezi otcem a matkou v případě heterosexuálního páru může být dána spíše tím, že se jedná o dva neidentické jedince, a nikoli nutně jen tím, že jsou „různého pohlaví“, jak se běžně předpokládá (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 58).

Přestože se v mnohých rodinách rodiče shodli na tom, že schopnost pečovat o dítě je pro muže i ženy identická, někde ženy reflektovaly, že otec byl schopen poskytovat dítěti či dětem lepší péči – více se jim věnoval, než jak to do té doby dělaly, a než jak by to případně dále dělaly ony. Jejich životní zkušenost, resp. reflexe zvládání určité životní situace na jedné straně nabourává přesvědčení o „lepších“ předpokladech a schopnostech matky věnovat se dětem (z tohoto pohledu k sobě oba gendery přibližuje), na straně

druhé tím, že žena péči muže hodnotí jako „lepší“ než tu svou, staví muže do vyšší pozice než sebe, udílí maskulinní péči vyšší status než své mateřské (rodičovské) praxi, a vlastně tak reprodukuje genderovou nerovnost (srov. s Brandth, Kvande 1998; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 59). S tendencí muže chválit pak souvisí i tendence projevovat muži vděčnost za to, že zůstal doma s dítětem. V některých případech byly muži poskytovány ze strany ženy určité výhody², které žena v identické situaci nemá. A tak i v situaci, kdy otec pečuje o dítě, může mít jako muž určité výhody – „výsady“, pokud:

- dítě nepečuje celý den;
- pokud péči po návratu z práce přebírá matka dítěte (a otec „mizí“, „vytrácí se pryč“);
- si dokáže uchránit určitý rozsah volného času pro realizaci svých zájmů a koníčků na rozdíl od své partnerky i na rozdíl od mnohých žen na rodičovské „dovolené“;
- si udržuje odstup od výkonu domácích prací, dělá jen to nejnutnější a to, co ho baví, kdy většinu domácích prací pak dodělává žena po své pracovní směně v placeném zaměstnání (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 59).

Důsledkem udílení výhod či získání výsad (v rámci ekonomiky vděku) pak je to, že se genderové nerovnosti

² V této souvislosti hovoří Arlie Russell Hochschild (Hochschild, Machung, 1990: In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 59) o ekonomice vděku (economy of gratitude). Ta je postavena na principu srovnání, ke kterému ale nedochází v rámci páru. Srovnání se uskutečňuje v rámci genderových skupin, kdy žena-matka poměřuje otcovu angažovanost doma vzhledem k angažovanosti jiných mužů, obdobně jako ve svém případě. Z tohoto srovnání jí pak vychází, že vlastně muž doma „dělá dost“ oproti jiným mužům, zatímco ona „méně“ než jiné ženy. Tím se stávající genderové nerovnosti na úrovni páru legitimizují.

reprodukuje na nové bázi, resp. v novém sociálním kontextu. Pečující otec ale není nutně oceňován jen v prostředí domova. S oceněním svého pečovatelského se může setkat i mimo jeho rámec. V určitých situacích a kontextech je vnímán jako „hvězda“ (na pískovišti jinými maminkami), jako „sexy“ (známými i neznámými ženami), jako „borec“ (v okruhu svých přátel) a někdy i muži sami sebe hodnotí vysoce (viz věty typu „chlap to dokáže líp“ apod.). Reflexe i sebereflexe pečujícího otce dokládá, že péče o dítě může pro některé muže představovat další možné pole úspěchu³, a to:

- buď alternativu k úspěchu v práci, pokud zde muži nejsou příliš úspěšní, či pokud o úspěch v této oblasti příliš neusilují,
- nebo se dokonce může jednat o rozšíření domény úspěchu i do této oblasti, tj. do oblasti péče o druhé, a sice v případě, že se jedná o muže, kteří mají poměrně vysoký socioprofesionální status, vysoké pracovní ambice a kariérové aspirace, kdy péče o dítě představuje „přestávku k oddychu“, než zase začnou pracovat naplno, než začnou realizovat své další kariérové plány (srov. s Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 59).

Z tohoto pohledu pak může být na péči o dítě nahlíženo jako na součást nového životního stylu určité sociální vrstvy mužů, jako na výzvu k „dobytí“ nového teritoria, k rozšíření sféry maskulinní působnosti mužů (srov. s Brod 1987; In: Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 60).

³ Někteří muži dokáží situaci péče o dítě využít ve svůj „prospěch“, k demonstraci svého „soukromého“ úspěchu při návratu zpět do sféry placené práce, pracují-li u zahraničních organizací, které tuto skutečnost oceňují.

Vliv feminismu na ukotvení rolí v rodině

Ve vyspělé společnosti platilo po mnohá staletí archetypální ukotvení muže. Měl by být silný, dominantní, vážený,... měl by zajistit rodinu. V posledních několika desetiletích je však tento archetyp permanentně nabouráván trvajícím – a v mnoha případech také gradujícím – feminizací. Vedle liberálního feminismu a feministických hnutí bojujících za emancipaci se čím dál tím více prosazuje feminismus radikální, který podle Maggie Hummové „zastává názor, že *patriarchát je určující charakteristikou naší společnosti*“ (Oates-Indruchová, 1998, s. 11).

Feminismus re-definuje ženu, respektive celou řadu jejích společenských rolí – ženy jako manželky, matky, přítelkyně a milenky, dále ženy ve společnosti a v pracovním prostředí. Hnutí bojuje proti privilegiím mužů na všech společenských úrovních, oblast sociolingvistiky nevyjímaje (Cabada, Kubát, 2007, s. 155).

Žena zastane všechno, zvládne všechno, muže k životu nepotřebuje,... také to jsou myšlenky radikálního feminismu. Dostali jsme se do bodu, kdy si mnoho (nejen) žen začíná myslet, že žena může být matkou i otcem, živitelkou rodiny i ženou v domácnosti, kdy si nenechá pomoci se zavazadlem a otevření dveří považuje za sexuální obtěžování,...

Je třeba si uvědomit, že takové smýšlení není dlouhodobě udržitelné, a především není správné. Myšlenkami radikálního feminismu se stále více individualizuje již tak individualizovaná společnost, a smývají se hranice difference, na které je lidská koexistence založena. Pokud se mužům „přiznají“ (ponechají) určitá privilegia jejich mužské role, nepopírají se tím privilegia role ženské. Odvracíme se od svých sociálních rolí a nevážíme si privilegií, která jsou s těmito

rolemi spjata. Popíráme tím skutečnost vzájemné potřeby muže a ženy (nejen v kontextu partnerských vztahů), která je však, dle mého názoru, z dlouhodobého hlediska ve všech svých podobnostech i odlišnostech nezpochybnitelná.

Závěr

Muž a žena by měli být partnery. Měli by využívat svých dovedností a vzájemnou spoluprací vytvořit tým, který se doplňuje, který je schopen dohody, vzájemně se respektuje a v případě problému je schopen řešit jej společnými silami.

Neměli bychom zapomínat, že muž a žena jsou hybnými silami, které navzájem mohou rozvíjet svůj (archetypální) potenciál, a pokud budeme nadále smývat rozdíly mezi mužem a ženou v rámci sociální interakce, ochudíme se tím o něco důležitého: o poznávání, o partnerství, o vzájemnou podporu,...

Zdroje

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800765.

FRANČE, Vojtěch. Archetyp. *Grafologie a psychologie* [online]. 2020 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <http://ografologii.blogspot.com/2008/05/archetypy.html>.

JUNG, Carl Gustav. *Analytická psychologie: Její teorie a praxe: Tavistocké přednášky*. 2.vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0480-7.

KUČEROVÁ, Helena. Matka, Hetéra, Amazonka, Médium: Čtyři ženské archetypy. *O psychologii* [online]. 2020, 2016-

03-14 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z:
<http://www.oppsychologii.cz/clanek/284-matka-hetera-amazonka-medium-ctyri-zenske-archetypy-recenze-knihy/https://www.janpatrman.cz/jake-existuji-nevedome-programy-muzske-archetypy/>.

MAŘÍKOVÁ, Hana a Marta VOHLÍDALOVÁ. *Trvalá nebo dočasná změna?: uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-135-4.

OATES-INDRUCHOVÁ, Libora. *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-67-2.

PATRMAN, Jan. Jaké existují nevědomé programy? Mužské archetypy. *Jan Patrman*. [online]. 2020 [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.janpatrman.cz/jake-existuji-nevedome-programy-muzske-archetypy/>.

Partnerská nevěra

Denisa Doležalová

V následujícím textu se zabývám tématem partnerské nevěry a také jejím možným dopadem na vztah. Nevěra partnerská či manželská se ve společnosti vyskytovala již téměř od počátku. V posledních několika desítkách let se stala mezi lidmi velmi rozšířenou a dá se říci, že se stává součástí každodenního života. Téma partnerské nevěry jsem si vybrala z důvodu, že nevěra je celkem zajímavé téma a v dnešní době i velmi rozšířený problém v partnerských vztazích. O tomto problému se ve společnosti dle mého názoru téměř nemluví a je tabu. Myslím si, že by se toto téma mělo více rozebírat, protože jak v tomto článku budu uvádět, každá nevěra má většinou své, ať už tolerovatelné či netolerovatelné, důvody. A také velké množství lidí má s nevěrou své, často nepěkné zkušenosti. Nevěra je často jedním z nejzávažnějších důvodů ukončení vztahu, a dokonce i manželského svazku.

Pro předmět sociologie rodiny mi toto téma přišlo velmi vhodné. Rozhodně by se dala nevěra zkoumat také ze sociologického hlediska a mohlo by to být zajímavé.

Text se skládá z teoretické části, ve které popisují pojmy, jako je „vztah“, „partnerství“, „manželství“. Poté pojem „nevěra“ a druhy nevěry, jak už nevěru se sexuální motivací, tak nevěru spojenou s mimosexuální motivací.

Ve druhé, praktické části se zabývám výzkumem o nevěře a zhodnocuji data, která jsem od respondentů získala. Zajímalo mě, jak lidé v mém okolí, kteří dotazník vyplňovali, pohlíží na pojem „nevěra“, co si pod tímto pojmem konkrétně představují, protože, jak jsem zjistila, každý na nevěru pohlíží trochu jinak, pro někoho je to pouze sex, pro jiného pouhé chatování s jinou osobou

opačného chování. Dále mě zajímalo, zda mí respondenti nevěru zažili, ať už jako podvádějící, či jako podvedený. V praktické části se také zabývám možnými důsledky na vztah, ve kterém se vyskytla nevěra.

TEORETICKÁ ČÁST

Vztah

Dle Poněšického (2004) je partnerský vztah muže a ženy vztah opačných očekávání: muže od ženy a ženy od muže. Vztah mezi ženou a mužem má být vztahem dvou samostatných a sebevědomých osobností, má být dobrovolný, to znamená, že s sebou nese nutnost na vztahu neustále pracovat.

Manželství se odlišuje od všech ostatních sociálních vztahů. Jde o stav intimní, intenzivní a mnohostranný. Zahrnuje podílení se dvou jedinců, muže a ženy, na podstatných aspektech života, včetně soužití sexuálního, majetku, peněz, plánování významných událostí v životě a v neposlední řadě starostí o děti, všeobecně toho, co se považuje za dobrý rodinný život (Soudková, 2006).

Nevěra

Nevěra bývá definována jako vztah zadaného člověka s jinou osobou, který je navázán během trvání společného svazku s oficiálním manželským či mileneckým partnerem (Capponi, Novák, 1995).

Dle Capponiho a Nováka můžeme definovat tři základní druhy nevěry. Prvním druhem je nevěra jednorázová, tedy náhodné odevzdání se příležitosti bez větší citové angažovanosti, nevěra jako dobrodružství, která je motivována potřebou změny a nových, dosud nezažitých

zážitků, rizika a napětí, a posledním druhem je nevěra jako dlouhodobý vztah, který vytváří mezi milenci citové pouto a představuje největší riziko pro partnerskou dvojici, ve které jeden z partnerů podvádí (Capponi, Novák, 1995). V současné době se zde vyskytuje i online nevěra, nevěra přes sociální sítě, SMS či hovory.

Ženská nevěra bývá mnohými autory považována za závažnější než mužská. Muži na odhalení ženiny nevěry reagují s větší agresivitou a mají tendenci hledat rychlá řešení (Šmolka, 2003).

Druhy nevěry dle motivace

Nevěru je možné rozdělit do dvou pomyslných skupin, které se mezi sebou odlišují různou motivací. První skupinou je nevěra vyplývající ze sexuální potřeby, druhou je nevěra spojená s mimosexuální motivací.

Nevěra vyplývající ze sexuální potřeby

a) nedostatečné přijetí normy věrnosti

Partneři neuznávají věrnost jako zavazující, naskytne-li se příležitost k pohlavnímu styku s jiným partnerem, nevidí důvod, proč toho nevyužít. Mívají často strach z prozrazení, či nechtěného otěhotnění. Běžně tento typ nevěry můžeme vidět například v době nepřítomnosti partnera (Matějková, 2009).

b) projev sexuálního neuspokojení

Nevěra se v tomto případě vyskytuje, když se nachází sexuální nesoulad. Partner je pro ně nejlepší životní kamarád, ale cítí se spolu prázdní. Pokud má nevěrný partner silnou morální odpovědnost ke svému partnerovi,

může cítit vnitřní konflikt a pocit viny. Tento typ nevěry může vést k rozvodu (Matějková, 2009).

c) pokus o léčení sexuální poruchy

V tomto případě vyhledávají nevěru nespokojení partneři, může se jednat například o ženy, které nezažívají se svým partnerem orgasmus, či o muže, kteří mají s partnerkou poruchy erekce. Také se vyskytuje u partnerů, kteří zjistí, že je vzrušují sadomasochistické hry, převlékání se do obleků či touží po milování ve více lidech. Běžně takováto nevěra bývá dlouhodobá a opakovaná, obvykle ale nevede k rozpadu manželství (Matějková, 2009).

d) důsledek svedení

Tento typ nevěry je nejméně nebezpečný. Nejčastěji k němu dochází při požití alkoholu nebo je tento typ nevěry podpořen sváděním partnera. V tomto případě převládne sexuální touha, nevěra je provázena pocitem provinění. Tento typ nevěry bývá obvykle jednorázový a nevede k dlouhodobému mimopartnerskému vztahu (Matějková, 2009).

Nevěra spojená s mimosexuální motivací

a) odvěta za nevěru partnera

Pokud se jeden z partnerů dozví o nevěře druhého partnera, převládne pocit msty a zloby. Někdy též dojde k tomu, že partner nevěru přijme bez pocitu ponížení jen v případě, pokud oplatí partnerovi nevěru. Často můžeme slyšet: „Když může on, tak já také, já mu ukážu.“ (Matějková, 2009).

b) prostředek k nalezení duševního souznění

Dlouhodobá absence duševního souznění a nenaplnění potřeby přijetí v partnerském vztahu vede k tomuto typu nevěry. Tato nevěra je jen otázkou času, kdy partner potká někoho, s kým si bude rozumět a cítit duševní souznění. Samotná sexuální potřeba zde nehraje velkou roli. Tento typ nevěry vede často k ukončení vztahu (Matějková, 2009).

c) pokus o oživení ochladlého manželství

V tomto případě partneři cítí, že v manželství není něco v pořádku. Často mají pocit odcizení jeden před druhým. Jeden žádá, aby se partner změnil, byl pozornější, vřelejší nebo více sexuálně aktivní. Často ze své nevěry viní právě partnera, že je vlastně jeho vina, proč byl nevěrný (Matějková, 2009).

d) způsob, jak snášet neuspokojující manželství

Nevěra tohoto typu nastává tehdy, pokud jeden z partnerů dlouhodobě prožívá pocit neuspokojení. Partnerský vztah obvykle dobře funguje, partneři si rozumí, cítí blízkost a souznění. Nevěra je zde východiskem, jak uspokojit svoji potřebu a zachovat manželství. Nevěra kompenzuje nedostatek něčeho, co nám partner, i kdyby chtěl, svým typem osobnosti či životním nastavením nikdy poskytnout nemůže. Slouží jako pomocný prostředek k uchování manželství, které by jinak spělo k rozvodu (Matějková, 2009).

e) tržní motivace nevěry

V případě tohoto druhu nevěry je motivací získání různých výhod. Výhody mohou být jak finanční, tak i společenské či dokonce pracovní. Může to být zážitek exotické dovolené, vyšší pozice v práci či pravidelná horská turistika nebo

seskoky padákem. Nemusí vždy jít jen o materiální záležitost, milenec zde nabízí i odlišný životní styl. Tato nevěra často začíná spontánně tím, že se nevěrný partner nezamiluje do osobnosti partnera, ale do toho, co vlastně nabízí (Matějková, 2009).

f) touha po dobrodružství a vášni

Tento typ nevěry je jedním z nejčastějších. Nevěrný partner opakovaně touží po stavu zamilování, okouzlení a vášni. Hledá krátkodobé vztahy, které se ale poté, co vyprchá období zamilovanosti, opakovaně rozpadají. Doma je často dobrý manžel a rodič, který rodině poskytuje vše, co potřebuje. Má rád svoji ženu, váží si jí a nikdy by jí nechtěl opustit. Bez vedlejších vztahů by se ale nudil a měl pocit životního nenaplnění (Matějková, 2009).

g) zvědavost

V tomto případě nevěry je nevěra vedena pouze touhou po nových zážitcích a zkušenostech. Partnera, se kterým žijeme, již známe, víme, co má rád, co ho baví, jak se tváří při milování. Jiný partner v nás otevře to, co nám partner, i kdyby chtěl, dát nemůže. S jedním partnerem jsme odvážní, s jiným jsme více romantičtí, s dalším nás zase baví sportovat a jiný nás ochraňuje. Tento typ nevěry je často opakovaný, nevěrný partner je závislý na nových podnětech, které přicházejí s každým novým partnerem. Často se tento typ nevěry neutají a vede k rozpadu vztahu (Matějková, 2009).

VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Účel výzkumu

V praktické části jsem chtěla zjistit, jaký mají lidé v mém okolí názor na nevěru, jaké mají zkušenosti a v jaké formě se s nevěrou setkali. Konkrétně také co si pod pojmem nevěra představují. Dále jsem také chtěla zjistit, jaký dopad měla nevěra na jejich vztah. *(tuto praktickou část jsem vypracovávala pro svoji původní seminární práci na předmět Tvorba odborné práce v roce 2020, ale přišlo mi přínosné, sem tuto praktickou část vložit)*

Sběr dat

Pro sběr dat jsem si zvolila elektronickou formu dotazníku v podobě Google dotazníku. Dotazník mi vyplnilo 53 respondentů a dotazník byl anonymní. Otázky jsem volila jak uzavřené, tak otevřené. Otevřené otázky jsem volila především v tom případě, kdy jsem chtěla nějakou konkrétní definici či popis.

Předpoklady

Mezi mé předpoklady patřilo to, že se většina mých respondentů rozhodně setkala s nevěrou, ať už nevěru prožil sám, či věděl o nevěře ze svého okolí. Dále jsem si myslela, že většina lidí bude za nevěru považovat pouze sex, či nějak blízký intimní vztah. Mezi mé předpoklady také patřilo přesvědčení, že vztah po nevěře už nebyl takový, jako před tím.

Vyhodnocení dotazníku

1. otázka – Jaké je vaše pohlaví?

Můj dotazník vyplnilo 36 žen a 17 mužů.

2. otázka – Kolik Vám je let?

V první otázce bylo věkové rozmezí od osmnácti do jednačtyřiceti let. Nejvíce respondentů se pohybovalo ve věku jednadvaceti let, což je logické, protože jsem dotazník rozesílala známým a spolužákům, kterým je právě dvacet jedna let.

3. otázka – Co si představujete pod pojmem nevěra? (otevřená odpověď)

Je možné shrnout odpovědi tak, že většina respondentů (38) si pod pojmem „nevěra“ představuje hlavně sex s jinou osobou. Často respondenti zmiňují i líbání se s jinou osobou jako nevěru. Vyskytují se zde i odpovědi, že je to i emocionální vztah ke druhé osobě.

4. otázka – Setkali jste se ve vašem vztahu s nevěrou?

Odpověď „ne“ vybralo 21 osob, „ano – z mé strany“ vybralo 7 respondentů, „ano – ze strany partnera“ vybralo 22 osob. Čtvrtou možnou odpovědí bylo „nejsem si jistý/á“, a takovou odpověď vybraly 3 osoby.

5. otázka – Pokud jste se s nevěrou ve vašem vztahu setkal/setkala, po jaké době vztahu to bylo?

Tato otázka měla i otevřené i uzavřené odpovědi. Dobu do 1 roku vztahu vybralo 13 respondentů, dobu mezi 1. a 2. rokem vztahu si zvolilo 8 respondentů, dobu mezi 2. a 3. rokem vztahu vybrali 4 respondenti, dále následovala odpověď „doba mezi 3. a 4. rokem vztahu“ a tuto variantu zvolili dva respondenti. Dobu „pět a více let“ vztahu si vybrali 3 respondenti. Další možnou odpovědí

byla odpověď „nesetkal/nesetkala jsem se s nevěrou“, a tu si vybralo 22 respondentů. Poté následovala konkrétní odpověď jednoho respondenta, a to byla odpověď: „hned od začátku bohužel“.

6. otázka – Jak vážný byl váš vztah v době nevěry?

Na tuto otázku byly možné odpovědi: pouhé randění, společné bydlení, zasnoubení, manželství, děti, nesetkal/nesetkala jsem se s nevěrou. První možnost – „pouhé randění“ zvolilo 19 respondentů, variantu „společné bydlení“ zvolilo 10 respondentů, odpověď „zasnoubení“ nezvolil nikdo, variantu „manželství“ zvolili 3 respondenti, další variantu – „děti“ zvolili také 3 respondenti, poslední možnou odpovědí bylo „nesetkal/nesetkala jsem se s nevěrou“ a tuto odpověď zvolilo 21 respondentů.

7. otázka – S jakým typem nevěry jste se setkal/setkala?

Na výběr bylo z možností: sex, pusa, líbání, flirt, rande, nevhodné zprávy (SMS, zprávy na sociálních sítích), bližší intimní styk a nesetkal/nesetkala jsem se s nevěrou. První odpověď „sex“ vybralo 22 respondentů, další odpověď – „pusa“ vybralo 13 respondentů, „líbání“ si vybralo 17 respondentů, „flirt“ vybralo 12 respondentů, „rande“ vybralo 6 respondentů, „nevhodné zprávy“ vybralo 17 respondentů, „bližší intimní styk“ vybralo 6 respondentů a „s nevěrou se nikdy nesetkal/nesetkala“ 21 respondentů.

8. otázka – Jaké jsou podle vás důvody nevěry? (možnost více odpovědí)

V této otázce je 8 odpovědí. První možností byla „pomsta“, kterou si vybralo 10 respondentů. Druhou odpovědí byla „touha zkusit něco jiného“, kterou si vybralo 39 respondentů, třetí možnou variantou bylo „partner/partnerka mě už nepřitahuje“ a tuto odpověď

vybralo 21 respondentů. Další možností byla „přítomnost návykové látky“ – 30 respondentů, „krizi ve vztahu“ jako odpověď vybralo 37 respondentů. „Problémy v intimním životě“ bere jako důvod nevěry 16 respondentů a dalšími odpověďmi jsou: „nezvládnuté emoce“ – 1 respondent, a „nedostatek sebevědomí“ také 1 respondent.

9. otázka – Řekl/řekla jste partnerovi/partnerce o vaší nevěře?

Odpovědí s nejvyšším počtem respondentů byla: „Nebyl/nebyla jsem nevěrný/nevěrná, ale řekl/řekla bych to partnerovi/partnerce“, a tu zvolilo 33 respondentů, další možnou odpovědí bylo: „Nebyl/nebyla jsem nevěrný/nevěrná, ale neřekl/neřekl bych to partnerovi/partnerce“, a tuto odpověď zvolilo 11 respondentů. Další odpovědí bylo „ano“, kterou si zvolily dvě osoby, a také odpověď „ne“, kterou zvolily 3 osoby. Nacházejí se ještě dvě možné odpovědi, a mezi těmi je varianta: „ano, hned“, a tu si zvolilo 11 respondentů a další variantou je: „dozvěděl/dozvěděla jsem se to od někoho jiného“ – 3 osoby.

10. otázka – Řekl/řekla vám partner/partnerka o jeho/její nevěře?

V této otázce byly na výběr čtyři odpovědi, první byla „ano, ihned“, pro kterou hlasoval 1 člověk. Druhou možnou odpovědí byla odpověď „ano“, kterou zvolilo 7 osob, další odpovědí bylo „dozvěděl/dozvěděla jsem se to od někoho jiného“ – 18 osob, a poslední možnou odpovědí byla odpověď „nebyl/nebyla jsem nevěrný/nevěrná“ s 27 respondenty.

11. otázka – Změnila se důvěra ve vašem vztahu po nevěře? (pokud vztah pokračoval)

Mezi možnými odpověďmi byla odpověď „ano“ – 21 lidí, „ne“ – 0 osob. Poté bylo možnou odpovědí „nezažil/nezažila jsem nevěru“, kterou vybralo 22 osob, a odpověď „vztah nepokračoval“ – 10 osob.

12. otázka – Jak byste se zachoval/zachovala v případě, kdybyste věděl/věděla, že vašeho blízkého partner/partnerka podvádí? (otevřené odpovědi)

V této otázce se ve většině případů vyskytovala odpověď taková, že by se respondenti snažili říci to podváděnému, či alespoň někomu z jeho okolí. Několik odpovědí bylo „nevím“, nebo neřešil/neřešila bych to.

13. otázka – V případě, že jste zažil/zažila nevěru, jaký dopad to mělo na váš vztah?

Zde se vyskytovalo 5 možných odpovědí, první je možnost „nezažil/nezažili jsem nevěru“ – 24 osob, další odpovědí bylo „okamžitě jsme se rozešli“, pro tuto možnost hlasovalo 11 lidí, pro možnost „odpustil/odpustila jsem a vztah fungoval jako dřív“ nehlasoval nikdo. Další možnou variantou bylo „odpustil/odpustila jsem, ale poznamenalo to náš vztah“ – 6 osob. Poslední možnou odpovědí bylo „zkusili jsme vztah obnovit, ale nakonec jsme se rozešli“ – 12 lidí.

14. otázka – Jaké pocity jste měl/měla, když jste zjistil/zjistila, že vám partner/partnerka byl nevěrný/nevěrná?

V předposlední otázce bylo na výběr mnoho odpovědí. První možnou odpovědí byla „byl/byla jsem našťvaný/našťvaná“ – pro kterou hlasovalo 16 osob, další

odpovědí bylo „zhroutil/zhroutil jsem se“ – 12 osob, následovala odpověď „vinil/vinila jsem sám/sama sebe“ – 8 osob. Pro další odpověď, „cítil/cítily jsem nenávist k jeho/její milence“, hlasovalo 15 osob, odpověď „cítil/cítily jsem touhu po pomstě“ si vybrali 2 respondenti. Nevěru nezažilo 27 respondentů, zradu cítil 1 respondent a nešťastný byl také 1 člověk.

15. otázka – Je v této situaci podle vás důležité vyhledat odbornou pomoc, např. manželskou poradnu apod.?

V této otázce mi odpověděla většina respondentů „záleží na vážnosti vztahu“ – 44 lidí. „Ne“ si vybralo 6 lidí. Dále po jedné osobě odpovědi: „ano, záleží na lidech ve vztahu“ a „záleží, jak moc to zasáhlo druhého a zda chce vztah dát do pořádku, či ne“.

Závěr

V této práci jsem v teoretické části definovala všechny důležité pojmy, které se týkají nevěry a také druhy nevěry, které jsem dopodrobna popsala.

V praktické části jsem shrnula všechny odpovědi na otázky, které jsem získala od svých respondentů. Mé předpoklady se potvrdily – většina respondentů se s nevěrou někdy setkala, další z předpokladů se také potvrdil – vztahy, které poznamenala nevěra, už nebyl jako dřív, a třetí předpoklad, že lidé považují za nevěru nejčastěji sexuální styk s jinou osobou, se také potvrdil.

V odpovědích mě překvapila odpověď, že 15 osob cítilo nenávist k milencovi/milence svého partnera/partnerky, ale nenávist ke svému partnerovi ne. Myslím si, že na nevěru jsou pokaždé dva, a každý nese část své viny. A zdá se mi divné, že podvedená osoba je radši našťvaná na

milenku/milence svého partnera než na partnera samotného.

Alarmující odpovědí je ta, že 29 lidí z 53 se určitě setkala ve svém vztahu s nevěrou, další 3 osoby si nejsou jisté – a to je více než polovina. Zajímavá byla také odpověď „nebyl/nebyla jsem nevěrný/nevěrná, ale řekl/řekla bych to partnerovi/partnerce“, kterou zvolilo 33 osob, myslím, že kdyby byli nevěrní, jejich odpověď by se možná změnila. Přeci jen strach z přiznání nevěry možná bude silnější než upřímnost, ale lidé, kteří to neudělali, ještě neví, jaký hrozný pocit to je. Já osobně tedy také přesně nevím, jak se cítí člověk, který podvedl svého partnera, ale dle mého názoru to nic příjemného nebude.

Bylo také celkem jisté, že vztah, ve kterém se nějakým způsobem nevěra vyskytla, pravděpodobně nebude fungovat tak, jako fungoval dřív. V otevřených odpovědích se mi moc líbila různorodost názorů, je to mnohem lepší nechat se každého vyjádřit podle sebe, nevýhodou toho ale je, že velkému množství lidí se nebude chtít odpovědi vypisovat, a dotazník nevyplní.

Je škoda, že někteří lidé, kteří mají například chuť zažít dobrodružství či nové zážitky, jsou schopni podvést svého často dlouholetého partnera, a tím riskovat konec dlouhého, často téměř spokojeného vztahu. Já osobně tedy nevěru nechápu: kdybych byla ve vztahu s něčím nespokojená, budu to řešit jiným způsobem než nevěrou. Pokud by mi to s přítelem v nějaké oblasti neklapalo, rozhodně bych nechodila za jiným hledat to, co mi chybí, ale raději bych ten vztah ukončila nebo bych s partnerem probrala všechny problémy, které se u nás vyskytují.

Bohužel i v mém dotazníku se objevila chyba, a to taková, že při odpovědi „nesetkal/nesetkala jsem se s nevěrou“ se vyskytuje jiný počet osob, který si tuto

odpověď vybralo. Toto téma práce se mi zpracovávalo celkem dobře, protože mě toto téma baví a zajímá.

Na závěr práce bych znovu chtěla shrnout, že dle mého názoru je nevěra fenoménem hlavně dnešní doby – doby sociálních sítí. Zdá se mi, že dnes má člověk mnohem více příležitostí partnera podvést. I prezentace lidí na sociálních sítích tomu často napomáhá v tom smyslu, že mnoho lidí dává na své profily svůdné polonahé fotky, a to určitě láká potenciální milence ke kontaktování. Také trendy v oblékání se změnily a jsou často mnohem „lacinější“ než kdy dříve.

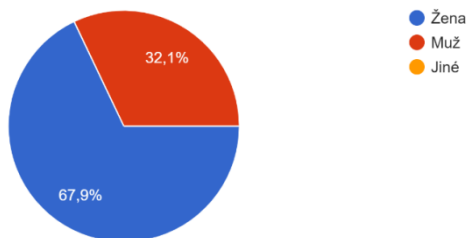
Ve filmech a seriálech je téměř všude hlavní zápletkou nevěra, kterou se často člověk snaží skrývat. Sama nevím, jestli je to správně, nebo ne. Od pár lidí jsem slyšela, že nevěra do vztahu přinesla pozitivní změny, ale já osobně si to tedy představit nedokážu. Je to ale tím, že každý má své vztahy nastavené jinak... Zním osobně i pár lidí, kteří se navzájem podvádí, vědí to o sobě a je to v pořádku. Na tuto věc si ve finále člověk musí udělat názor sám. Toto vše je pouze můj subjektivní názor.

Přílohy

Všechny grafy jsou mé vlastní, vybrané z Google dotazníku.

Jste:

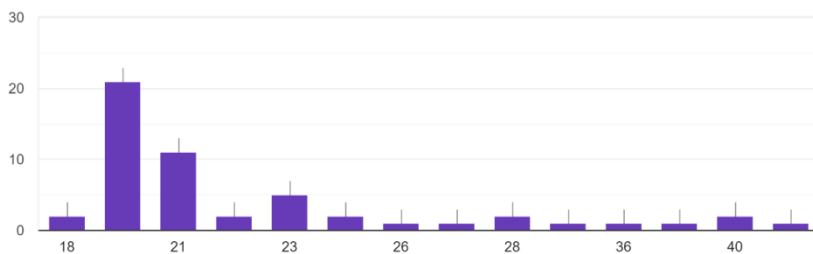
53 odpovědí

Graf 1

Kolik je vám let?

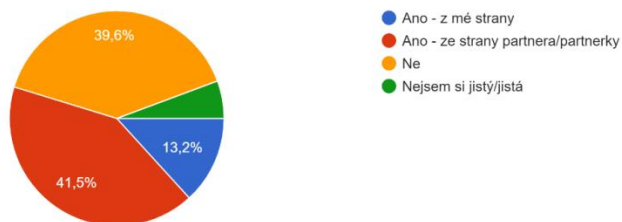
53 odpovědí

Graf 2

Setkali jste se ve vašem vztahu s nevěrou?

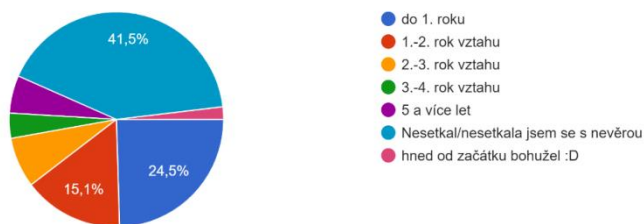
53 odpovědí

Graf 3

Pokud jste se s nevěrou ve vašem vztahu setkal/setkala, po jaké době vztahu to bylo?

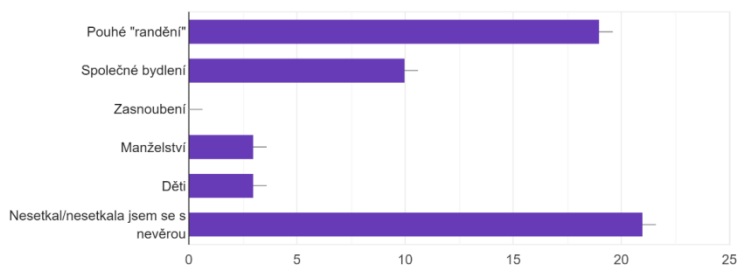
53 odpovědí

Graf 4

Jak vážný byl váš vztah v době nevěry?

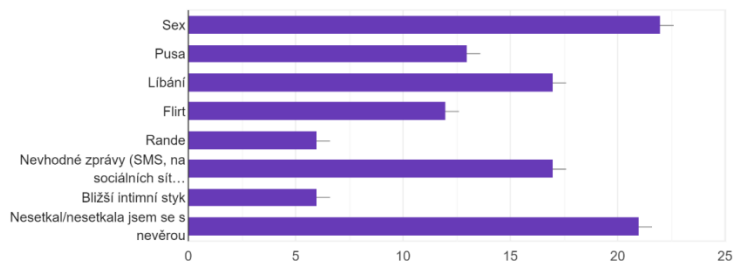
53 odpovědí

Graf 5

S jakým typem nevěry jste se setkal/setkala?

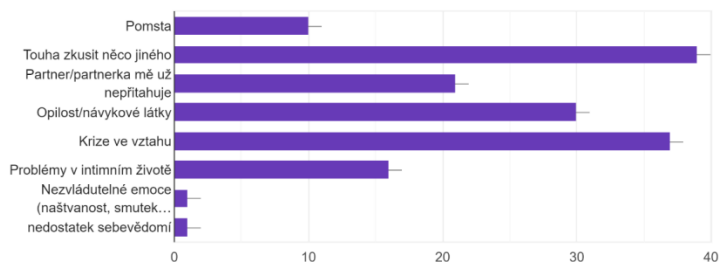
53 odpovědi

Graf 6

Jaké jsou podle vás důvody nevěry?

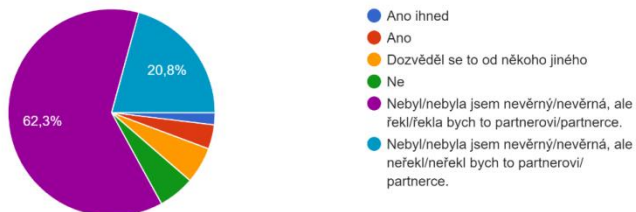
53 odpovědi

Graf 7

Řekl/řekla jste partnerovi/partnerce o vaší nevěře?

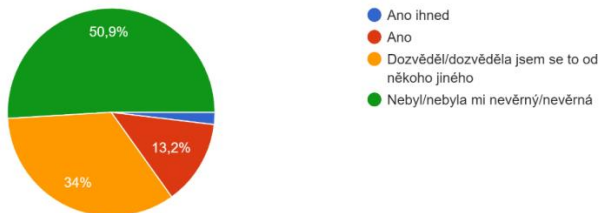
53 odpovědi

Graf 8

Řekl/řekla vám partner/partnerka o jeho/její nevěře?

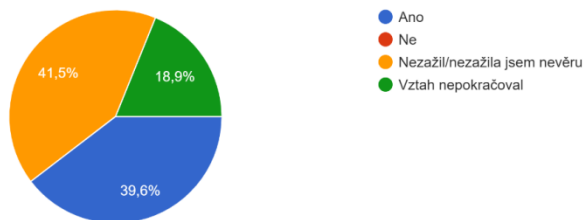
53 odpovědi

Graf 9

Změnila se důvěra ve vašem vztahu po nevěře? (pokud vztah pokračoval)

53 odpovědi

Graf 10

Jak byste se zachoval/zachovala v případě, kdybyste věděl/věděla, že vašeho blízkého partner/partnerka podvádí?

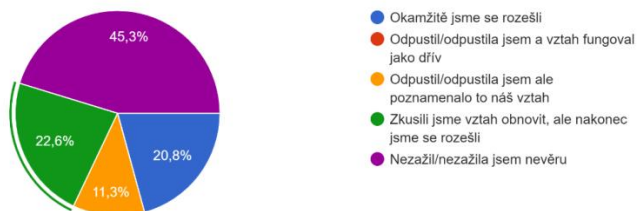
53 odpovědi

Graf 11

V případě, že jste zažil/zažila nevěru, jaký dopad to mělo na váš vztah?

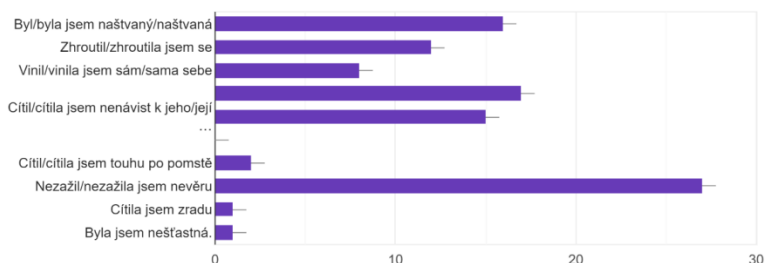
53 odpovědi

Graf 12

Jaké pocity jste měl/měla, když jste zjistil/zjistila, že vám partner/partnerka byl nevěrný/nevěrná?

53 odpovědi

Graf 13

Je v této situaci podle vás důležité vyhledat odbornou pomoc, např. manželskou poradnu apod.?

53 odpovědi

Graf 14

Zdroje

CAPPONI, Věra a NOVÁK, Tomáš. *Sám sobě manželským poradcem: první pomoc při příhodách nevěrných*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 110 s. ISBN 80-7169-163-1.

HARGAŠOVÁ, Marta a NOVÁK, Tomáš. *Předmanželské poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 138 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1730-2.

MATĚJKOVÁ, Erika. *Řešíme partnerské problémy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 144 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2338-9.

PONĚŠICKÝ, Jan. *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 2. vyd. Praha: Triton, 2004. 201 s. ISBN 80-7254-374-1.

SOUDKOVÁ, Miluše. *O zdravých vztazích mezi lidmi: přátelství a manželství*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2006. 152 s. ISBN 80-7239-196-8.

ŠAMÁNKOVÁ, Dita a NOVÁK, Tomáš. *Pravda a lež v partnerství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 144 s. Partnerské vztahy. ISBN 978-80-247-1846-0.

ŠMOLKA, Petr. *Nevěra: pro podváděné i podvádějící*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003. 111 s. Psychologie pro každého. ISBN 80-247-0397-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Vliv domácího násilí na dítě

Leona Portová

Sociálně patologické jevy spojené s prostředím rodiny

Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje a je považována za nejdůležitější sociální skupinu, ve které člověk žije. Je místem, kde dochází k uspokojování fyzických, psychických a sociálních potřeb jedince, poskytuje zázemí potřebné ke společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců chování. V některých případech se však rodina může stát sama o sobě zátěží. Může v ní dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a fungování všech jejích členů, zejména však dětí (Fischer, Škoda, 2009).

Z hlediska orientační rodiny řadí Fischer a Škoda (2009) k nejvýznamnějším problémům tzv. poruchy rodičovské role, kdy ke ztrátě funkčnosti rodiny a jejímu rozpadu často dochází v souvislosti se sociálně patologickým chováním. Může se jednat o:

- problém dysfunkce a afunkce rodiny;
- problém anormálních osobností rodičů, kdy rodiče nemohou, neumějí či nechťejí z různých důvodů správně pečovat o děti;
- problém úplnosti rodiny, náhradních rodičů, náhradní výchovy či výchovy ústavní;
- problematiku syndromu CAN.

V této práci se zaměříme na problematiku syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte a s ním spojenou problematiku domácího násilí a jeho vliv na život dítěte. Dítě může figurovat jako oběť i jako svědek

ve všech formách domácího násilí, přičemž obě tyto role ohrožují jeho psychické zdraví a následný život.

Domácí násilí

O problematice násilí v rodinném prostředí se v naší společnosti teprve začíná diskutovat. Z klinické praxe víme, že jde o traumatizující jev přímo ohrožující osobu, jež se stala objektem násilí, zároveň také blízké osoby (zejména pokud jsou přímými svědky násilí). Násilí mezi partnery patří dle Gjuričové (2000) k utajovaným tématům, která se v terapeutickém rozhovoru někdy dlouho neobjeví. Ke složitosti a rozporuplnosti jevu patří patriarchální civilizační a historický kontext, který vycházel ze svrchované pozice otce vůči dětem a ženám v rodině, kdy bylo trestání „neposlušných“ žen po staletí podobně tolerováno, jako bylo a dosud do jisté míry je tolerováno tělesné trestání neposlušných dětí při výchově. Poslušnost ženy muži byla formulována biblí v Novém zákoně (v Pavlově listu Efezským) a patřila k historicky společenskému uspořádání. Ve středověku bylo postavení ženy v naší společnosti vůči muži vtěleno do církevního a také občanského práva, ve kterém manžel sňatkem přebíral z poručnictví otce ženu včetně práva působit na její další výchovu, k čemuž patřily i fyzické tresty. V novověku vztahy mužů a žen získávaly výrazněji partnerský charakter a rozdíl autority a moci mužů a žen nebyl již tak výrazně právně kodifikován. V naší kultuře však respekt vůči právu otce a manžela řídit život členů domácnosti přetrvával i přes jeho postupné oslabování emancipačním vývojem, kdy bylo kromě extrémních případů považováno za soukromou věc a zároveň za ojedinělý a okrajový problém. Zlom nastal příchodem feministického hnutí v šedesátých a sedmdesátých letech v západní Evropě a v USA, které porušilo společenskou tradici k temným

stránkám lidské intimity a násilí mužů vůči ženám bylo pojmenováno jako společenský problém. Ukazovalo se, že k němu dochází v různých zemích světa i v různých socioekonomických vrstvách, rozdíly mezi jednotlivými zeměmi byly v míře tolerance k násilí a snaze situaci řešit.

Nutno je však zmínit, že zde setrvávala a do určité míry dle našeho názoru stále setrvává tendence přehlížet a bagatelizovat problém fyzického násilí žen na mužích. Tento druh násilí jde totiž proti historicky a kulturně vytvořené představě mocenského rozdílu mezi muži a ženami, kdy z hlediska tradičního stereotypu role ženy a role muže je představa tohoto druhu násilí zvlášť nepřijatelná. Dle Gjuričové (2000) se od žen očekává spíše verbální násilí a skrytý způsob uplatňování moci a nátlaku. I když se údaje o rozsahu a závažnosti tohoto jevu odlišují, je mu třeba věnovat pozornost.

Důkazem pro dlouhodobý „nezájem“ řešit a věnovat se problematice domácího násilí nám může být i fakt, že v platném českém právu nebyl pojem „domácí násilí“ vůbec definován až do roku 2007. V České republice byla existence domácího násilí dlouhou dobu vnímána jako soukromá záležitost, postupem času však společnost přijala skutečnost, že domácí násilí je jevem, který má celospolečenský dopad a vyžaduje spolupráci všech zainteresovaných institucí. Právní rámec problematiky domácího násilí v současnosti zakotvuje tři pilíře pomoci: Policii České republiky, intervenční centra a justici (Domácí násilí v českém právu, 2020).

Co to ale domácí násilí ve skutečnosti je? Marie Vágnerová (2004, s. 633) jej definuje jako „zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má“. Odehrává se v soukromém teritoriu, kde je mimo dosah veřejné kontroly, a jeho obětí se může stát kdokoliv. Většinou se

projevuje nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Může se jednat o fyzické ubližování (často spojené se sexuálním násilím), psychické týrání, ekonomické omezování či sociální izolaci (Vágnerová, 2004).

Vliv domácího násilí na děti

Domácí násilí má vliv na děti, a to i v případě, že samy nejsou jeho přímou obětí, ale „pouze“ svědky. Tato zkušenost je ochuzuje o pocit bezpečí domova, posiluje jejich nejistotu a obavy z ohrožení. U dětí se poté reakce na domácí násilí různí, jelikož nevědí, jak se zachovat, a jejich postoj k rodičům se stává ambivalentním (Vágnerová, 2004).

Jako příklad si uveďme opakující se zkušenost s ponižováním matky v rodině. Matka je manipulována do role bezmocné oběti, která ji symbolicky zbavuje kompetencí ochránce dětského bezpečí. Dítě ji již nevnímá jako někoho, u koho může najít ochranu a oporu. V tomto případě dle Vágnerové (2004) děti, zejména dcery, nejčastěji vytvářejí s týranou matkou určitou koalici, snaží se ji bránit, podporovat, a stávají se tak prostředníky mezi rodiči. Může však také nastat situace, kdy matka u dětí ztratí respekt, popřípadě se k ní děti začnou chovat jako otec. Postoj k agresivnímu otci může být poté hostilní, odmítavý, rezervovaný, ale také ambivalentně adorující. Jeho chování vyvolává u dětí strach, u chlapců však může dojít ke ztotožnění s otcem, jehož moc jim imponuje, a sami se začnou projevovat agresivně. Zpočátku jde o agresi namířenou především proti vrstevníkům, postupně se však může rozšířit také vůči různým členům rodiny, nakonec také k matce, ke které se chlapec chová drze a bezohledně.

Děti ocitající se v roli svědků domácího násilí jsou Světovou zdravotnickou organizací (in Metodické dokumenty, 2014) považovány za osoby ohrožené. Tyto děti jsou velmi citlivé vůči negativní atmosféře v rodině a vnímají nerovnováhu ve vztahu rodičů. Mohou cítit naštvaní vůči rodiči ubližujícímu druhému, i vůči rodiči, který násilím trpí za neschopnost svou situaci řešit. Bednářová (2009) na tyto rozporuplné pocity ve své monografii upozorňuje. Pro dítě je těžké pochopit hrubé chování rodiče, kterého má rádo. Zmatek, se kterým se dítě potýká, je o to větší, pokud si rodiče dělají z dítěte prostředníka pro své vzkazy (tzv. triangulace) nebo pokud se před ním vzájemně očerňují, aby si získali jeho sympatie. Manipulace s dítětem tak může být ve výsledku také určitou formou domácího násilí, kdy se ohrožená osoba snaží vyhovět požadavkům násilné osoby, aby o dítě nepřišla.

V rodinách, kde dochází k domácímu násilí, mají děti často strach o zdraví, v některých případech dokonce i o život rodiče. Zároveň se cítí bezradné a neví, jakým způsobem situaci vyřešit. Mohou se proto také cítit zodpovědné za to, co se děje. Holá a kol. (2016) uvádějí, že někdy je pro dítě přijatelnější přijmout vlastní zodpovědnost, než se potýkat s bezmocí – děti si vyčítají, že se měly chovat jinak, pomáhat doma více, učit se lépe apod. v domněnku, že by pak ke konfliktům mezi rodiči již nedocházelo. Někdy jsou pocity viny tak intenzivní, že si dítě přeje, aby se nikdy nenarodilo, protože by poté rodiče neměli důvod hádat se, což je jednoznačně spojeno se ztrátou pocitu bezpečí v rodině. S těmito pocity často zůstávají děti samy, protože nechtějí rodičům přidělovat starosti a svěřovat se jim, k čemuž dochází především při tzv. parentifikaci, při které dítě plní roli náhradního partnera, se kterým rodič sdílí svoje starosti a pocity. Tyto

nezpracované emoce pak mohou vést až ke vzniku psychických či zdravotních problémů vážnějšího rázu.

Stane-li se dítě svědkem domácího násilí v rodině, mohou se u něho objevit potíže internalizovaného typu (negativní energie zůstává uvnitř jedince) i externalizovaného typu (energie je naopak nasměřována ven do okolí). V následující tabulce jsme na základě dat z monografie Holé a kol. (2016) vypracovali příznaky, které se u jedince mohou objevit.

Tabulka č. 1: Příznaky u dítěte, jež je svědkem domácího násilí

Potíže internalizovaného typu	Potíže externalizovaného typu
• deprese či úzkosti (zamlklost, plačtivost, preferování samoty, ztráta životní radosti) • myšlenky na sebevraždu • sebepoškozování na skrytých místech • nespavost, noční můry, pomočování • regrese, tzn. návrat do nižšího vývojového stádia, kdy se dítě cítilo bezpečně • vznik somatických problémů (bolesti hlavy/ břicha, nechutenství, přejídání, nebo jiné poruchy příjmu potravy)	• záškoláctví • zhoršení školního prospěchu / výrazné zlepšení školního prospěchu • potíže ve vrstevnických vztazích (agresivita, nebo naopak výrazné stranění)

Zhoršení školního prospěchu souvisí s přetrvávajícím stresem v rodině, kdy se děti nemohou dobře soustředit, mívají potíže s pamětí, rozvojem řeči, motoriky atp. Diagnostikovány a léčeny poté bývají mylně jako děti s ADHD nebo specifickými poruchami učení či chování, ve kterých běžné postupy užívané pro „léčbu“ těchto poruch selhávají. U těchto dětí je třeba primárně zastavit násilí v rodině a obnovit pocit bezpečí – dříve nelze čekat pozitivní změnu v chování dítěte. Pokud pomoc přijde včas a v citlivé podobě, mohou děti těžké zážitky z rodiny zpracovat způsobem, který naopak posílí jejich vnitřní odolnost a sílu. V odborné literatuře se tento fenomén nazývá posttraumatický růst a je možný u dětí i dospělých (Wünschová, 2019).

Kromě výše popsaných příznaků v chování dítěte může dle Wünschové (2019) také signalizovat určitý problém v rodině fakt, že dítě nápadně nerado o své rodině hovoří a za situaci doma se stydí. Tyto děti si zpravidla nezvou domů kamarády, mají se spolužáky omezenější sociální kontakt, mohou být iniciátory či naopak oběťmi šikany. Rodiče pak mívají tendenci informace o rodině v kontaktu se školou nadměrně kontrolovat, často velmi trvají na dobrých školních výkonech dětí, ale k učení se je snaží přimět např. nepřijatelnými fyzickými tresty či velkým psychickým nátlakem.

Syndrom CAN

Stane-li se dítě objektem domácího násilí, hovoříme o syndromu CAN. Jedná se o syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, kterým v současné době trpí přibližně 1–2 % dětí. Přesný počet však nelze určit, jelikož celá řada případů není zachycena. Vágnerová (2004, s. 593) tento syndrom definuje jako „poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje

dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepříjemné".

Ohrožující faktory, které negativně ovlivňují psychický vývoj dítěte, mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Nejčastěji je dítě poškozováno svými rodiči, popřípadě dalšími členy rodiny, pokud jsou k němu bezohlední, necitliví, pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Různé způsoby ubližování mohou vést k rozdílným důsledkům, a proto se rozlišují problémy vzniklé zanedbáváním, týráním a zneužíváním (Vágnerová, 2004).

O zanedbávání dítěte mluvíme tehdy, pokud dochází k poškozování vzniklému v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb dítěte, jehož příčinou je omezení standardní interakce mezi rodičem a dítětem. Psychicky deprivované děti mohou mít nedostatky v oblasti kognitivních procesů (např. řeč či myšlení), což může mít vliv také na školní úspěšnost. Tito jedinci zároveň bývají emocionálně nestabilní, výbušní, dráždiví, někdy jednají agresivně, mají tendenci k sebepodceňování, hůře se orientují v mezilidských vztazích. V dospělosti mívají problémy v seberealizaci, kdy často bývají nezaměstnaní, nezvládají rodičovské role, nejsou sami schopni uspokojovat potřeby svých dětí, a vystavují je rovněž psychické deprivaci (Vágnerová, 2004).

Problematiku týraných dětí popsal jako první v roce 1962 americký pediatr Henry Kempe, který ji označil jako tzv. syndrom bílého dítěte. Týrání představuje takový projev chování rodičů či jiných osob, který dítě tělesně či duševně poškozuje, a ohrožuje tak i jeho další vývoj. Jakákoli forma týrání představuje komplexní zátěžovou situaci, která zahrnuje jak deprivační zkušenost, tak silný stres. Důsledky týrání jsou poté obdobné jako důsledky

psychické deprivace. Děti často přejímají naučené vzorce chování z orientační rodiny, kdy se týrané děti většinou stávají týrajícími rodiči (Vágnerová, 2004).

Specifickou formou týrání dítěte je tzv. Münchhausenův syndrom v zastoupení, patřící do skupiny předstíraných poruch. Dospělý (obvykle matka) simuluje, zveličuje nebo vytváří u dítěte různé zdravotní potíže, kvůli nimž vyhledává a vyžaduje lékařskou péči. Toto předstírání chorobných příznaků u dítěte má za cíl zdůraznění významu vlastní osoby. Důsledkem takového jednání může být dlouhodobé poškození zdraví dítěte, a ačkoli je tento syndrom vzácný, ve 20 % případů končí smrtelně (Dunovský, 1995).

O sexuálním zneužívání dle Vágnerové (2004) hovoříme v případě, že je dítě využito k uspokojení sexuálních potřeb dospělého, který je ve vztahu k němu v roli autority. Jedná se tedy o zneužití moci nad dítětem, kdy pachatel bývá starší a zralejší. Zneužívány bývají nejčastěji dívky, dále poté děti postižené či znevýhodněné, které jsou závislejší a bezbrannější. Nižší vývojová úroveň u těchto jedinců zároveň snižuje riziko prozrazení, resp. pochopení významu sexuální aktivity.

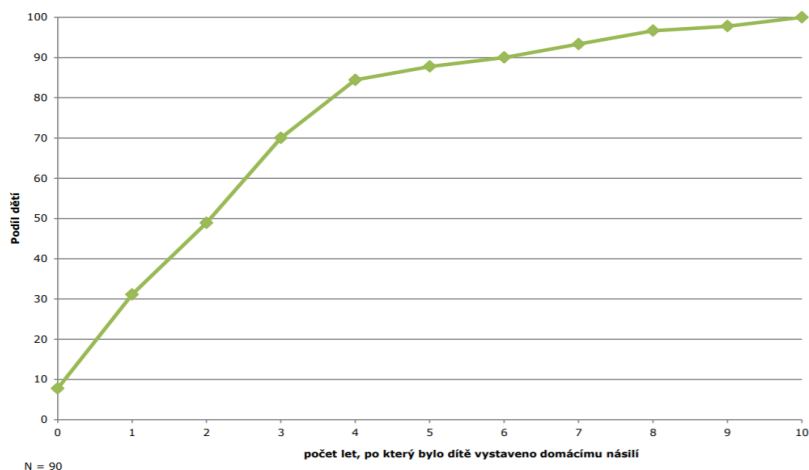
Zneužívání se může projevovat nápadným sexuálním chováním, vyzývavostí nebo naopak strachem ze sexu a jeho potlačováním. Jedná se o negativní zkušenost, která vede ke ztrátě pocitu bezpečí a jistoty. Dlouhodobá negativní zkušenost se zneužíváním navíc může vést k rozvoji různých duševních a behaviorálních poruch a k neschopnosti partnerského soužití (Vágnerová, 2004).

Život a vývoj dítěte

Dítě atmosféru v rodině velmi dobře vnímá a domácí násilí má bezesporu negativní vliv na jeho život a vývoj, ať už se

stane „pouhým“ svědkem nebo samo obětí. Do jaké míry domácí násilí dítě ovlivňuje, záleží na typu a intenzitě, jeho délce (viz Graf č. 1) a věku dítěte, ve kterém propuklo. Příklad si můžeme uvést u sourozenců, kdy se můžeme setkat s případy, ve kterých starší sourozenec zažívá násilí jen od určitého věku, zatímco mladší se s ním setkává již od narození, a bere ho proto na rozdíl od staršího za normální součást rodinného soužití, je k němu více tolerantní apod. Pro děti je také často čitelnější fyzické násilí než násilí psychické, kterému nemusí rozumět a může ho vnímat jako něco negativního (Barvíková, Paloncyová, 2016).

Graf č. 1: Počet let vystavení dítěte domácímu násilí
(podle statistik organizace Acorus in Barvíková, Paloncyová, 2016)

Děti na domácí násilí reagují různým způsobem, dle Barvíkové a Paloncyové (2016) se u některých tato zkušenost projeví v regresi v kognitivním vývoji (např. přestane mluvit), v různých formách disociativního

chování, nebo také naopak dojde k tomu, že vyspívají rychleji. Starší děti např. ve škole velmi dobře prospívají, aby nezavdaly příčinu dalším konfliktům, což je často spojeno s úzkostí apod., nebo mají naopak poruchy učení, pozornosti či problémy s chováním v kolektivu.

Pro dítě vystavené domácímu násilí je velmi důležité najít si osobu, které se může svěřit se svými pocity, u které nalezne psychickou oporu či mu pomůže s řešením situace. Ve většině případů se děti obrátí na jiného příbuzného, popřípadě zde fungují i sourozenecké vztahy, přičemž starší sourozenec většinou ochraňuje mladšího (problematika zde však může nastat, pokud se každý ze sourozenců přikloní k jinému rodiči). Případy, kdy má dítě možnost svěřit se se situací doma nějaké další osobě, jsou však spíše ojedinělé, pro domácí násilí je typická celková izolovanost rodiny od vnějšího světa, kdy rodiny často nemají známé, přátele a ani širší rodina často nefunguje. Navíc některé děti ani vnější pomoc nevyhledávají, důvodem může být to, že situaci doma vnímají jako normální nebo se za ni stydí, nemají důvěru k lidem obecně, případně nevěří, že by jim někdo mohl pomoci (Barvíková, Paloncyová, 2016).

Násilí v rodině se odráží nejen v aktuálním chování dítěte, ale ovlivňuje i jeho budoucí život a vztahy. Děti, které zažily jako malé násilí v rodině, vstupují do dospělého života s velkým handicapem. Neumějí dobře komunikovat, mají snížené sebevědomí, toxický stres v rodině se podepisuje často i na jejich zdravotním stavu a životní vitalitě. Pro budoucnost dítěte pak může zkušenost z primární rodiny znamenat určitý posun v tom, co je vnímáno jako normální, a jakým způsobem fungují mezilidské vztahy. Dospělý jedinec, který se jako dítě setkal s domácím násilím, se může sám ocitnout v roli osoby ohrožené domácím násilím, kdy si i opakovaně bude vybírat násilného partnera nebo se u něj mohou naopak

projevit potíže se zvládnutím vlastní agrese ve vztazích s blízkými lidmi, protože se naučil, že agrese je způsob, jak si zajistit bezpečí pro sebe (Bednářová, 2009).

Nepřímá či přímá viktimizace tedy pro dítě představuje nadměrnou psychickou zátěž, kterou dítě nedokáže rozumově ani emočně zpracovat. Bezprostřední následky, jako je rozrušenost, úzkost, pocit ohrožení nebo viny, dezorganizované či agresivní chování, poruchy spánku a další dlouhodobé důsledky (např. těžkosti ve vztazích a emoční behaviorální poruchy) vážně ohrožují zdravý vývoj dítěte.

Zdroje

BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ (2016). *Děti, rodiče a domácí násilí*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. ISBN 978-80-7416-245-9.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. (2009). *Domácí násilí*. Praha: Acorus. ISBN 978-80-254-5422-0.

Domácí násilí v českém právu (2020). *IDT: Interdisciplinární tým Brno* [online]. Brno: IDT Brno, [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>.

DUNOVSKÝ, Jiří a kol. (1995). *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-192-5.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA (2009). *Sociální patologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.

GJURIČOVÁ, Šárka (2000). *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-416-3.

HOLÁ, Irena a kol. (2016). *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Spondea, o.p.s. ISBN 978-80-270-1120-9.

Metodické dokumenty (2014). *MŠMT* [online]. [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.

VÁGNEROVÁ, Marie (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

WÜNSCHOVÁ, Petra (2019). Děti – neviditelné oběti násilí v rodině. *Praha 7* [online]. Praha: Městská část Praha 7, [cit. 2020-11-16]. Dostupné z: <https://www.praha7.cz/zaostreno-deti-neviditelne-obeti-nasili-v-rodine/>.

Rozvod a jeho příčiny

Barbora Stráníková

Čím to je, že tolik přibývá rozvodů a lidé střídají partnery? Je to individualizací dnešní společnosti? Zaměřují se lidé v dnešní době více na sebe než na druhé? Je to tím, že hledají „svou životní lásku“? A existuje vůbec „ten pravý, dokonalý životní partner“?

Na tyto myšlenky mě navedla přednáška pana doktora Huberta, kdy v rámci sociální psychologie (18.12.2019) zmínil téma výběru vhodného partnera a v této souvislosti citoval Petra Šmolku, který uvádí, že každý člověk potká za svůj život průměrně 150 osob opačného pohlaví, se kterými by měl šanci vytvořit harmonický a uspokojivý partnerský vztah. Dále pan doktor Hubert uvedl, že tedy *„jediný ideální partner pro konkrétní osobu neexistuje a stále tzv. „hledání toho pravého“ je romantickým ospravedlněním neschopnosti vytrvat ve vztahu“*.

Na sociálních sítích často narážím na téma „sebelásky“ a upřednostňování sebe před druhými. Napadá mě ale myšlenka, zdali by „ten druhý“ v partnerském vztahu neměl stát na prvním místě? Neměl by být tím nejdůležitějším? Neměli bychom se snažit dělat toho druhého šťastným, a tím dělat šťastné i sebe?

V dnešní době jsou lidé strhaní životním tempem, přelétají od jednoho k druhému, od práce k partnerovi, k dětem a zase znovu. Není pak divu, že lidé nechtějí „ztrácet“ čas řešením neshod nebo prací na vztahu, ale raději ze vztahu odejdou a najdou si jiného partnera.

Už se nám nechce bojovat o toho druhého, když i díky sociálním sítím vidíme spoustu možností, které generace našich prarodičů neviděla. Raději se rozvádíme, než abychom o partnera bojovali, snažili se. „Vyměnit“ je

jednodušší než bojovat, ale nenabude pak vztah větší hodnotu, když si uvědomíme, že jsme s partnerem překonali určitou krizi? Vždyť krize není signálem k ukončení, útěku, ale spíše je to šance, signál zabojovat, zapracovat na vztahu, a když partneři ví, že spolu krizi překonali, bojovali a neopustili se, dodá jim to sílu a víru, že spolu zvládnou všechno, co budou chtít. A když se budou snažit a chtít, můžou strávit krásný život po boku toho druhého.

Jsme opravdu neschopní vytrvat ve vztahu?

Zeptáme-li se svých prarodičů, kteří v manželství setrvali celý život, jistě nám poví, že udržet manželství a hezký vztah mezi partnery dá práci a určitě to není jednoduché. Důležité je, že to nevzdali a bojovali a vydrželi spolu „až do konce“.

Rozvodů přibývá, partneři se rozcházejí čím dál častěji. Pro děti rozvedených partnerů pak nastává nová situace. Vypořádat se s hádkami rodičů a novým rodinným uspořádáním, novými partnery svých rodičů, nevlastními sourozenci apod. Strašíková (2004, s. 29) upozorňuje na dopad rozvodu na dítě: rozvrat rodiny znamená pro dítě trauma a ztrátu. A takovýto rozpad rodinného společenství často poznamenává natrvalo celý život dítěte. Po rozvodu rodičů zpravidla dochází k posilování nenávisti jednoho z rodičů proti druhému rodiči, popřípadě obou rodičů. Tato situace v dítěti vyvolává pocit ohrožení a také nadměrnou zátěž, jejichž následkem je také stres. Toto všechno má vliv na útoky z domova, na zhoršení školního prospěchu a také na začátek nedůvěry k celému okolnímu světu. Před narušením pospolitosti manželského a rodinného soužití je nejprve třeba hlubokého zamyšlení, varování a také uvědomění si následků, které mohou být nepříznivé až hrozné. Dítě může být poznamenáno citovou deprivací,

která je příčinou citového odcizení, rezignací či nezájmem o cokoliv a může vyústit v hledání náhradních a často nebezpečných hodnot. Může dojít i k agresivnímu jednání ze strany dítěte, které můžeme chápat jako jeden z obranných mechanismů (z této situace pak není daleko k trestné činnosti).

Rodina by měla být místem bezpečí, domovem, útočištěm, centrem porozumění, vzájemného obdarovávání, místem, kde se nám dostane rady, milosti i odpuštění, slovního pohlazení, místem, kde se můžeme svěřit se svými radostmi i starostmi bez obav, že by mohlo být naší upřímnosti zneužito. Dospělí členové rodiny by měli být dítěti vzorem, který může napodobit. Manželství rodičů se může stát pro děti modelem (v kladném i záporném případě). Toto chování může být předobrazem pro budoucí manželství dětí (Strašíková, 2004, s. 30).

Děti napodobují své rodiče, rodiče se stávají pro své děti vzorem. S velkou pravděpodobností bude dítě řešit partnerské konflikty podobně či stejně jako jeho rodiče. To by mělo být i takovou pohnutkou pro rodiče, aby spolu uměli a chtěli společně řešit konflikty, a tím i samotné děti učili této dovednosti.

Jak Gibran (2001, s. 20–21) v knize Prorok uvádí: *„Milujte jeden druhého, ale nevytvářejte z lásky pouto: Ať je raději mořem vlnícím se mezi břehy vašich duší. Naplňte vzájemně své poháry, ale nepijte jen z jednoho z nich. Dávejte si navzájem chléb, ale nejezte ze stejného bochníku. Zpívejte a tančete společně a radujte se, ale dopřejte tomu druhému i chvíle samoty.“*

Chápou lidé lásku jako jakési omezení? Je pro ně partnerský vztah symbolem nesvobody? Proč je tomu tak? Není láska právě výrazem té největší svobody? Být s tím, koho milujeme, podporovat ho, pečovat o něj, trávit s ním

hezké chvíle, být s ním, když mu není dobře, dělit se o to hezké i smutné, být dva na radost, smutek, starosti,...

Vše by mělo jít střední cestou. Podle mého názoru by se partneři měli na jednu stranu zabývat sami sebou, svým seberozvojem, péčí o sebe a plněním svých snů a tužeb, ale na druhou stranu by měli brát pořád v potaz toho druhého, pečovat o něj, respektovat ho, snažit se mu vycházet vstříc. A vzájemně si napomoci dosáhnout svých cílů, potřeb, seberozvoje,...

Jak Šmolka (2001, s. 11) uvádí *„partneři by si měli být natolik podobní, aby si mohli rozumět, a natolik odlišní, aby se mohli milovat“*. Spočívá tedy celý problém ve špatné volbě partnera? Sešli se dva lidé, kteří se měli raději míjet?

Manželství bez konfliktů neexistuje, ale naučit se žít s konflikty znamená růst a rozvíjet se. Hádky pomáhají partnerům nalézt vlastní identitu.

Smith (2004, s. 171) uvádí: *„Když lidé vstupují do manželství, chtějí důležité věci: aby je měl někdo rád a aby byli pro někoho důležití. Dosáhnout šťastného manželství není snadné, a když začne skřípat mnoho maličkostí, mohou z nich vyvstat velké problémy. Pokud se to stane, lásku vytlačí bolest a hněv“*.

Podle mého názoru důvod celé této situace najdeme, když se podíváme na to, jak se rodina v průběhu let měnila. Na čem závisel výběr partnera, jestli to bylo „z lásky“ nebo na základě výběru a domluvy rodičů nastávajících manželů. Jak se proměnil pohled společnosti na rozvedené jedince, jak je společnost přijímala dříve a jak dnes.

Vztahy řešíme všichni celý život, ať je to vztah s kamarádkou, sourozenci, kolegou v práci nebo partnerem. Vztahy dají zabrat a je na nich potřeba pracovat, nic není zadarmo a o lásku je potřeba pečovat.

Dříve lidé vnímali manželské pouto jako trvalé, a i to je „nutilo“ na vztahu pracovat, nevzdat to a pečovat o něj. Nyní lidé manželství vnímají jako něco, co se dá zrušit, od čeho lze utéct a společnost je za to nebude trestat. Možná v dnešní době lidé vidí nepřeborné množství možností, alternativních cest, řešení, a tak se ani nesnaží něco již vybudovaného zachránit, ale raději začnou nanovo někde jinde. Jen si říkám, jestli to není škoda.

V rodině čím dál více sílí citová pouta, rodina už není tolik svazována pouty ekonomické nutnosti. Dříve byl výběr partnera značně ovlivněn tradicí a ekonomickou nutností, dnes se výběr řídí spíše citovým vtahem (což ale může být důvodem zvýšené rozvodovosti – páry se rozcházejí v okamžiku, kdy už se nemilují). V současné době nedochází ani tak k odmítnutí rodiny, ale spíše k odmítnutí manželství a tradičních forem rodinného soužití založených na stálosti a přísném rozdělení rolí. Moderní rodina se projevuje potřebou svobody, není v krizi. Můžeme říct, že se pouze a jen mění její forma a potřeby (Montoussé, Renouard, 2005, s. 295–296).

Hodnoty křesťanského či tradičního pojetí manželské lásky se přiklání k těmto krajnostem: naprosto trvalý svazek, úplná vzájemná oddanost, sebeobětování pro vztah, přísná libiduální zdrženlivost. Moderní pojetí manželské lásky zaujímá hodnoty spíše jako: vztah otevřený nové volbě, vzájemný respekt a plná nezávislost, seberealizace skrze vztah, spontánní libiduální seberealizace (Možný, 1990, s. 76).

Základní kvalitou manželské lásky chápáné tradičně byla její nepomíjejícnost („dokud nás smrt nerozdělí“). A jak Možný uvádí (1990, s. 77), *„je důležité si uvědomit, že láska tu není **předpokladem** takového nezrušitelného závazku. Láska tu **je** tímto závazkem, věrnost takovému*

závazku je láskou". Tento manželský závazek ve většině případů vznikl a trval bez jakékoliv citové či sexuální přitažlivosti. Tato přitažlivost, kterou můžeme chápat jako lásku, měla teprve mezi partnery spojenými nezrušitelným závazkem vyrůst. Nikdo v té době nepředpokládal, že partneři budou až do chvíle, kdy je smrt rozdělí, žít ve stavu citového a sexuálního okouzlení. Možný dále uvažuje, zdali je pak tedy svazek založený na volbě ve stavu citového a sexuálního vzrušení perspektivnějším. Pokud tedy vezmeme v úvahu, že tyto emoce s velkou pravděpodobností jednou pominou, jde spíše o odpovědnost partnerů převzít trvalý závazek (Možný, 1990, s. 77). Postoj partnerů je otevřený změně, tento vývoj je silně závislý na podnětech od toho druhého (věnují si partneři dostatečnou pozornost, péči, reagují si vzájemně na city, potřeby apod.). Nezrušitelný závazek mohl u partnerů vyvolat dokonce i nenávist, partneři neměli možnost úniku. V případě, že je možné manželství zrušit při vymizení pout, jde této nenávisti zabránit. Sňatkem partneři přebírají odpovědnost za blaho toho druhého, partneři jsou motivováni chovat se sami co možná nejlépe, jelikož ví, že i postoj druhého je otevřen ke změně (Možný, 1990, s. 71). Jak Možný (1990, s. 71) uvádí, že *„má vlastní svoboda, pokud je zároveň symetrickou součástí svobody druhého, stává se sama sobě limitem*". Možný (1990, s. 72) toto sepětí svobodou popisuje jako jeden z nekrásnějších objevů naší civilizace.

Jak Smith (2004, s. 15–16) uvádí, sedm z deseti rozvodů iniciují ženy. Průměrné trvání manželství nedosahuje ani deseti let a vztahy nesezdaných partnerů trvají ještě kratší dobu. Děti jsou nuceny prožívat rozchod svých rodičů. Proto můžeme předpokládat, že takové rozhodnutí se nepřijímá lehce, pokud jsou v manželství děti. Partneři do manželství investovali citovou energii, a proto není snadné

se toho všeho vzdát a začít nový život. V posledních letech se razantně změnilo postavení žen, roste touha partnerů po citovém uspokojení. Manželky již nejsou podřízené manželům, ženy se už nestarají pouze o děti a dům, ale jsou již stejně jako muži v kontaktu s širším světem. V dnešní době se očekává spíše rovnoprávné postavení muže a ženy. Uchování stability vztahu již dnes není hlavní prioritou, lidé spíše preferují citové uspokojení a sexuální vztahy. Dnešní lidé nečekají, že věci budou mít dlouhého trvání, a to se týká práce, majetku, a ke škodě zúčastněných dětí často i manželství. Dnešní manželství a partnerství jsou uzavírána s vědomím, že je lze snadno ukončit. Již dávno zmizelo stigma spojené s rozvodem nebo soužitím bez svatby. Vzrůstá však povědomí, že se rozchod dotýká dětí, i z těchto důvodů může být emoční vypětí související s rozchodem ještě větší. Pro všechny zúčastněné je tato obtížnost změny větší i díky tomu, že širší rodina již není tolik dostupná jako dříve.

Autoři Výrost a Slaměník (1998, s. 305) charakterizují současnou českou rodinu jako rodinu, kde se objevuje výrazná **zaměřenost na zájem jednotlivce**. Můžeme to chápat jako reakci na poválečné období, kdy byl zdůrazňován kolektiv a jeho zájmy. A nyní zájem jedince o jedince ustupuje do pozadí. V rodině **chybí očekávání trvalosti vztahu**, kdy se jedinec nechce obětovat pro zájem rodiny, jedná na základě svého svobodného rozhodnutí. Trendem je také **odsouvání rodičovství** na co možná nejpozdější dobu, díky čemuž dochází ke snižování porodnosti.

Na řešení konfliktů by se měli podílet oba partneři. Řešit problémy by měli chtít oba, a pokud oba nechtějí, pak nějaké řešení nemá víceméně smysl. Potom je ale potřeba řešit, jaký vliv má případný rozvod manželů na celý rodinný systém a jaký dopad bude mít rozvod na děti a jejich

budoucí vývoj. Partneři by se měli snažit zachovat kontakt mezi sebou a dětmi alespoň částečně jako dříve.

Zdroje

GIBRAN, Kahlil. *Prorok*. Praha: Pragma, 2001. ISBN 80-720-5781-2.

MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUEAU. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8976-3.

MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-702-9018-8.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8906-2.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.

ŠMOLKA, Petr. *Muž a žena – návod k použití*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8911-9.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Postavení romské ženy ve společnosti a v rodině

Lucie Koblásová

Většina z nás jistě postřehla zvyšující se narůst feminismu, jehož hlavním cílem je zrovnoprávnění žen. Skrývá se však pod pojmem „rovnoprávnost“ opravdu to, co si představujeme? Můj osobní názor na danou problematiku by jistě mnohé osoby rozhořčil, proto jsem se rozhodla ve své práci zohlednit pouze jednu menšinu všech žen, a to konkrétně Romky. V České republice žije zhruba 300 000 příslušníků romské menšiny. I přes právní úpravy a podobná opatření však nelze hovořit o té samé rovnoprávnosti jako u společnosti většinové. Práce se tedy bude zabývat postavením romské ženy ve společnosti, ale také v rodině.

Rozdíly mezi mužem a ženou jsou patrné již od pradávna. Nejedná se však pouze o rozdíly biologické, nýbrž také sociální. Ať už hovoříme o jakékoli rase, společnost se již od nepaměti řídí jakýmsi principem, který představuje dělbu rolí muže a ženy. Přesto, že se funkce těchto rolí liší společnost od společnosti, zůstává princip dělby podle pohlaví nadále stejný. Lipovetsky (2007, s. 249–250) upozorňuje na všude uplatňující se nadvládu mužů, která je tu odjakživa. Mužství bylo tedy vždy postaveno výše než ženství. Muži vykonávali úkoly a poslání těšící se úctě. Jediná funkce, která se vymyká tomuto systému, je funkce mateřství. Nejdůležitějším úkolem ženy vždy bylo zplodit dítě. I přes to, že žena dítě několik měsíců nosila pod svým srdcem, byla v některých zemích zásluha připisována opět muži. Postavení a úkoly pramenící z nich byly jedincům jasně dány normami, které si společnost sama stanovila.

Hned na začátek je důležité připomenout tradiční pravěkou společnost a s ní související první dělbu práce. Nejvýznamnější úlohou ženy této doby bylo přivést na svět potomstvo. Dále samozřejmě následovala také péče o děti a starost o celou domácnost. Lipovetsky (2007, s. 249–252) dodává, že žena vykonávala ale i jiné činnosti, jako je například zpracování kůží či jiné manuální práce. Funkce ženy byla tedy velice důležitá, a přesto se jí nedostávalo patřičné úcty. V období starověku zůstává, stejně jako v předchozí epoše, žena i přes určitou nezávislost nadále vnímána jako podřadná muži. Dříve opěvovaná plodnost se v tomto období zaměnila spíše za obdiv krásy ženského těla. Dle některých biblických příběhů však právě tato краса odpovídala lži a lsti, a vyvolávala tak spíše nedůvěru než obdiv. Ani středověk nepřinesl do života ženy mnoho změn. Žena zůstávala nadále povinná poslušnosti vůči svému muži, přičemž jí jakákoli nezávislost byla upřena. Středověk také odmítá oslavu ženství. Žena je stejně jako v některých starověkých pověstech spojována se lží, proradností, a často dokonce také s ďáblem či satanem. Toto tvrzení lze doložit zachovanými malbami a freskami, na nichž jsou zmíněné zobrazovány právě se symboly zla.

Na zrovnoprávnění žen mělo největší vliv období pozdější, kdy si ony samy vydobýly některá práva a rovnocennější postavení mezi muži. Jak už ale bylo zmíněno výše, tato práce se nezaobírá historickým kontextem emancipace žen jako pohlaví obecně. Svě soustředění upíná ke konkrétní problematice postavení romských žen ve společnosti, ale také v rodině. Pro lepší představu a pochopení jejich aktuální pozice je však nejprve důležité uvést alespoň základní pojetí žen v prvotním společenství. Důvodem je především fakt, že ženy v romských rodinách mají svá specifická postavení,

která se podobají spíše tradičnímu pojetí rodiny a společnosti nežli moderní době.

Hovořit ale o romské menšině jakožto celku je v dnešní době poněkud složité. Sdružení Socioklub vydalo knihu, ve které uvádí, že Romové jsou rozčleněni na skupiny, jejichž sociální integrace se ve většině případů liší. Z tohoto důvodu tedy nelze hovořit o vnitřně konzistentní pospolitosti. S nelehkou integrací Romů do společnosti souvisí především léta trvající tlak, který byl a stále je v souvislosti se začleněním na etnickou menšinu vyvíjen. V minulosti se často jednalo o nepřijatelné praktiky, kvůli nimž v romské populaci přetrvávají jakési archetypy jednání, vztahů a postojů, které brzdí jejich sociální vzestup a začleňování. V této souvislosti je vhodné uvést pojem „diskriminace“, jenž je podmíněn právě sociálním vyloučením. Pro ženy však tato diskriminace platí dvojnásob, a to z důvodu rasy a pohlaví. Diskriminaci lze vnímat nejen ze stran většinové společnosti, nýbrž také v menšině jakožto celku či dokonce v konkrétní rodině (Socioklub, 1999, s. 1b).

Rodina hrála v životě Romů odjakživa největší úlohu. Mann poukazuje na fakt, že Romové považují vlastní děti za své největší bohatství a štěstí. Není tedy žádným překvapením, že nukleární rodiny byly velice početné. V dnešní době se již zmíněná mnohodětnost vyskytuje stále, nýbrž však v menší míře (Mann, 2001, s. 30). V této souvislosti lze hovořit o značné soudržnosti rodiny, která překypuje vřelostí, zájmem jednoho o druhého, úctou jednoho k druhému. Hlavním úkolem ženy zůstává, stejně jako v tradiční společnosti, mateřství.

Žena byla stejně jako v původních společenstvích ceněna dle své plodnosti. Jakoubek (2004, s. 189) uvádí, že největší úctě se mohla těšit především v případě, přivedla-

li na svět syna. Příchod chlapce symbolizoval zvýšení síly rodiny a jejího následného postavení v komunitě. Dcera byla vnímána nejčastěji jen jako pomocnice do domácnosti. Její narození bylo často také důvodem pro hrubé chování k ženě. V některých případech musela matka novorozené následně odprosit svého muže, jelikož se dle mýtů jednalo o boží znamení nemilosti. V dnešní době se na pohlaví již tolik nelpí, avšak syn je stále chápán jako důležitější pro pokračování rodu. Nemohl-li mít pár dětí, byla na vině vždy žena, jež se stala terčem posměchu. Takovou ženu označovalo okolí za nepodařeného muže, což zajisté vedlo k mnohačetným psychickým problémům ženy.

Mann dále tvrdí, že hlavou rodiny byl odjakživa otec, jehož rozhodnutími se museli vždy všichni členové domácnosti řídit. Role otce však spočívala především ve vydělávání peněz. V dřívějších letech se jednalo především o výrobu různých produktů, jejichž následná distribuce padla na břemena ženy. V dřívějších letech ženy prodávaly a nabízely výrobky a produkty ve své, ale také v okolních obcích. Výměnou za to získávaly potřebné potraviny nebo obnošené oblečení pro svou početnou rodinu. Měly-li štěstí, dostaly za to také malé množství peněz. Pokud muž nepracoval, rodina hladověla. Matka tedy musela obcházet okolní domy a prosit o jídlo, aby nakrmila členy domácnosti. V literatuře se často objevuje také skutečnost, že v zimním období ženy chodily po kolejích a sbíraly uhlí, které vypadalo z vagónů, aby svým dětem dopřály alespoň trochu tepla (Mann, 2001, s. 30). Po tomto zjištění se jistě nejednomu z nás naskytne otázka, proč je hlavou rodiny muž?

Úlohou matky je také starat se o své potomky. S odstupem času se jednotlivé praktiky skoro nezměnily. Péče romských žen o děti byla vždy enormní. Jejich styl výchovy je však na dnešní společenské poměry až příliš

volný. Podle Říčana (2000, s. 46–48) ženy své děti milují a preferují blaho svého dítěte, tudíž mu dopřávají takřka vše, na co si ukáží. Dítě si tedy dělá, co chce. To však může vést ke značným sociálním dopadům do budoucna. I přes to má tento styl výchovy také své kladné stránky. Malé ratolesti nejsou pod tak velkým tlakem, a proto u nich spatřujeme méně vnitřních konfliktů. Největší pozornosti se vždy těší především prvorození, kteří se následně starají o své mladší sourozence. Lacková (1997, s. 30, 50) dodává, že i přes největší vliv matky se však v dřívějších osadách musela o stejná práva na výchovu dělit nejen s otcem dětí, nýbrž také se všemi ostatními členy rodiny. Již během těhotenství byla žena kontrolována a napomínána, zda se chová dle pravidel a zda neohrožuje stav a budoucnost dítěte.

V tomto ohledu dnes připadají největší zásluhy opět matce. Ostatní členové rodiny již nezasahují do jejího stylu výchovy tak rapidním způsobem, jako tomu bylo dříve. Romové proto skládají svým matkám mimořádnou úctu.

Žena romského původu byla diskriminována také ve vzdělávání. Předsudky okolní společnosti vůči této menšině jsou patrné i v dnešní době. Koldinská však poukazuje také na upřednostňování mužů v rodině, a to právě i skrze možnosti vzdělávat se. Dříve dívky dosahovaly nižšího dosaženého vzdělání než chlapci. Jedním z důvodů bylo jejich směřování spíše do takzvané soukromé sféry, ve které je čekala především role matky a péče o domácnost. Již jako děti navštěvující školu musely častokrát upřednostnit svou rodinu před vzděláváním. Namísto školní docházky plnily roli hospodyně a velké sestry. U Romek bylo také vždy běžné počítí dítěte již v brzkém věku (Koldinská, 2010, s. 191). Mateřství se však pojí nejen s radostmi, ale také povinnostmi, které

na mladou matku čekají. Žena by měla být schopna postarat se o rodinu, kvůli čemuž jí ale na studium nezbývá čas.

Nízké dosažené vzdělání dále vede k velmi špatnému uplatnění na trhu práce. Tatáž autorka doplňuje, že nejčastějším typem zaměstnání dnešní doby jsou pro ženy nekvalifikované manuální práce, jako například uklízečka. Za svou práci jsou mnohdy odměňovány minimální mzdou. Z důvodu nedostatku financí poté vyhledávají různé alternativní cesty k přivýdělku, jako například prostituci. Velice často se stávají také oběťmi obchodu s lidmi. Problémem v sehnání si dobré práce však není jen nízké vzdělání, nýbrž také předsudky společnosti. V roce 2008 byl Komisí ES uveřejněn průzkum nezaměstnanosti, z jehož výsledků plyne, že až 45 % romských žen bylo v tu dobu nezaměstnaných. To je skoro o polovinu více než romských mužů, kterých bylo 26 %. V porovnání s ostatní ženskou populací je to až 10krát více žen (Koldinská, 2010, s. 190, 191). Ve většině romských rodin ale i nadále platí pravidlo, které nominuje muže jako hlavního živitele rodiny.

Výše zmíněný problém obchodu s lidmi je otázkou nejen historie, ale bohužel také současnosti. Tento jev se vyskytuje i v rovině příbuzenské, přičemž jsou dívky prodávány mezi rodinnými příslušníky. Díky sociálnímu vyloučení a nedostatečnému vzdělání nemají dívky často pojem o svých právech, což přispívá k podřadnému zacházení s nimi. Dalším ohavným problémem, kterému musely romské ženy čelit, jsou nucené sterilizace. I přes absurdní znění těchto slov se jedná o skutečnost, se kterou se můžeme setkat v nižší míře i dnes. Koldinská (2010, s. 195) uvádí, že během 90. let podstoupilo nedobrovolný zákrok několik desítek žen. Nejčastěji tomu tak bylo při lékařském zákroku či porodu, kdy duchem nepřítomná žena podepsala list, na kterém se sterilizací údajně souhlasila,

a zákrok byl následně proveden. Neplodná žena je ale, jak bylo již výše zmíněno, stejně jako v původní společnosti diskriminována, a to především vlastní komunitou.

S rodinou se jednoznačně pojí také kult manželství. V dřívější tradiční romské rodině bylo manželství důležitým aktem stvrzujícím oddanost dvou osob. Páry spolu žily v dobrém i ve zlém až do konce svého života. Z výzkumné zprávy zaměřené na romskou ženu se dozvídáme, že dnešní společnost už od této zásady upouští. I přes to však paradoxně můžeme uvést zaznamenávání zvýšené rozvodovosti, která v dřívějších dobách nebyla absolutně přípustná (Romská žena, 2015, s. 26). S láskou a vztahy se pojí také nevěra, která byla akceptována pouze u mužů. Říčan (2000, s. 47) tvrdí, že muži byli bráni jako „někdo“ a žena se jeho nevěrou mohla chlubit. Protipólem jim byly ženy, pro které bylo takové jednání naprosto neakceptovatelné a neomluvitelné. Ještě v roce 1996 mohl muž ženu za takový čin opustit, potrestat ji bitím či ostrháním dohola. Ostatní ženy na ni často plivaly, bily ji a hanobily. I dnes muži ženy často bijí, a to především ze žárlivosti. Žárlivost dle nich patří k lásce, a proto muž, který nebije ženu, nemiluje.

Pokusíme-li se o shrnutí výše psaného textu, zjistíme, že u romské ženy nespátřujeme takový pokrok ve vývoji svého postavení, jako je tomu u ženy běžné populace. Jedním z důvodů bude zajisté určitá míra diskriminace vůči rase. Nejen společnost jako celek, nýbrž také romská komunita staví ženu nadále do podřadnějšího postavení nežli muže. I přesto však můžeme pozorovat určité zlepšení ve zrovnoprávnění postavení mezi muži a ženami. Její typické role matky a hospodyně připomíná spíše tradiční pravěkou společnost nežli dnešní rozvojovou dobu. Žena nemá ani takové pracovní příležitosti jako její muž. Na druhou stranu však oplývá bohatými zkušenostmi, které

jí dal sám život. Z naprosté většiny je pro své potomky dobrou matkou dávající jim veškerou svou lásku, péči a energii.

Na závěr bych ráda uvedla, že nelze házet všechny Romky ani jejich protějšky do jednoho pytle. Stejně tak, jako je tomu u všech ostatních ras, můžeme i zde pozorovat individuální rozmanitost v chování, jednání, ale také myšlení a podobně. Z vlastní zkušenosti vím, že mezi námi žijí ženy, kterým je slušné chování naprosto cizí. Znam však také takové, jež se do společnosti zaintegrovaly bez sebemenších problémů a jedinou vlastností, která je odlišuje od ostatních, je snědší barva pleti. Měli bychom si tedy uvědomit, že předsudky nelze brát na lehkou váhu.

Zdroje

KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-343-1.

LACKOVÁ, E. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda, 1997. ISBN 8090186181.

LIPOVETSKY, G. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor, 2007. ISBN 978-80-7260-171-4.

MANN, A. B. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.

SOCIOKLUB. *Romové v České republice (1945–1998)*. Praha: Socioklub, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné*

budoucnosti. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-410-9.

Výzkumná zpráva: Romská žena: identita, role, postavení.
Www.hledejmespolecnenovoucestu.cz. [online] 2015.
[cit. 2020-13-11]. Dostupné z:
<http://hledejmespolecnenovoucestu.cz/wp-content/uploads/2014/10/V%C3%BDzkumn%C3%A1-zpr%C3%A1va-k-tisku.pdf>.

Kontakty

Společná emailová adresa: eventusprocollegis@gmail.com

Redakční rada (v abecedním pořadí)

doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.	vaclav.belik@uhk.cz
PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.	josef.kasal@uhk.cz
Mgr. Martin Knytl, MCS	martin.knytl@uhk.cz
Bc. Helena Malířová	helena.malirova@uhk.cz

Denisa Doležalová	denisa.dolezalova@uhk.cz
Jiří Drtina	jiri.drtina@uhk.cz
Nikolas Hreňo	nikolas.hreno@uhk.cz
Lucie Koblášová	lucie.koblasova@uhk.cz
Michaela Křečková	michaela.kreckova@uhk.cz
Eliška Kvasničková	eliska.kvasnickova@uhk.cz
Veronika Motyčková	veronika.motyckova@uhk.cz
Jan Palička	jan.palicka@uhk.cz
Leona Portová	leona.portova@uhk.cz
Eliška Svobodová	eliska.svobodova2@uhk.cz
Barbora Stráníková	barbora.stranikova@uhk.cz
Kristýna Šrámková	kristyna.sramkova@uhk.cz
Monika Večeřová	monika.vecerova@uhk.cz

Šéfredaktor:

PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Editace:

Eliška Kvasničková

Typografická úprava:

Mgr. Martin Knytl, MCS

